

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА
ШЕВЧЕНКА

ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

ДИПЛОМНА РОБОТА:

**ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РОМАНТИЧНИХ СТОСУНКІВ ТА АКАДЕМІЧНОЇ
МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ**

на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» з напрямку
«психологія»

студента (ки) ОКР «бакалавр»

Данько Аліни Олегівни

Науковий керівник:

кандидат психологічних наук, доцент

Корольов Дмитро Костянтинівич

Допустити до захисту в ДЕК
кафедра соціальної психології
Протокол № _____ від _____

завідувач кафедри:

доктор психологічних наук, професор

Коваленко Алла Борисівна

_____ (підпис)

КИЇВ-2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи дослідження романтичних стосунків та академічної мотивації студентів	
1.1. Психологічні особливості романтичних відносин.....	7
1.2. Мотивація студентів в освітньому процесі.....	12
1.3. Академічна мотивація в контексті значущих міжособистісних стосунків.....	17
1.4. Висновки до розділу 1.....	24
РОЗДІЛ 2. Методика дослідження взаємозв'язку романтичних стосунків та академічної мотивації студентів	
2.1. Загальні принципи та методика організації емпіричного дослідження....	25
2.2. Обґрунтування дослідницького інструментарію.....	28
2.3. Висновки до розділу 2.....	33
РОЗДІЛ 3. Результати дослідження взаємозв'язку романтичних стосунків та академічної мотивації студентів	
3.1. Аналіз результатів першого етапу емпіричного дослідження.....	34
3.2. Дослідження взаємозв'язку типу прихильності та академічної мотивації студентів.....	46
3.3. Дослідження взаємозв'язку стильових особливостей побудови міжособистісних стосунків та академічної мотивації студентів.....	51
3.4. Дослідження взаємозв'язку характеристик романтичної прив'язаності та академічної мотивації студентів.....	55
3.5. Аналіз та інтерпретація результатів дослідження.....	59
3.5. Висновки до розділу 3.....	62
ВИСНОВКИ.....	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	66

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Останнім часом дослідження мотиваційної сфери особистості стає все популярнішим. У дослідження психологів акцентовано увагу на те, що оточуючі висувають дуже високі вимоги до студентів, серед них можна виокремити вміння нестандартно мислити, відшукувати максимально вірні рішення, аналізувати власні дії, рефлексувати, знаходити співвідношення між власною діяльністю та її метою, виявляти прагнення до отримання змістовних, стійких знань, проявляти на практиці вміння застосовувати їх у повсякдення. Саме оволодіння цими навичками, здобуття знань майбутнім молодим спеціалістом великим чином залежить від високого рівня академічної мотивації.

Питання академічної мотивації нового покоління розглядаються за сучасними, дещо нестандартними умовами, адже впливають такі фактори, як високий рівень конкуренції серед майбутніх претендентів на робочі місця, дуже високі вимоги до професійних навичок та власних якостей молодого спеціаліста, що неодмінно викликає відчуття напруженості, створює конкурентне середовище вже серед студентської спільноти. Вищезазначені факти можуть негативно впливати на загальну мотивацію студента, зокрема, й на академічну. У наш час є актуальними темами дослідження ті, які порушують питання збереження та підвищення прагнення молоді до саморозвитку, якісного навчання, пошуку свого призначення. На нашу думку, напрочуд важливим у сьогоденні є пошук шляхів допомоги у реалізації в обраному студентом напрямку, заохочення та мотивування до здобуття нових знань, академічної визначеності на майбутнє.

Актуальність дослідження теми любові визначається тим, що романтичні відносини завжди були досить важливою сферою життя молодої людини, що цілком має вплив на загальне внутрішнє благополуччя

емоційного стану особистості. Якщо згадати напрацювання деяких відомих дослідників з цієї теми, зокрема, А. Маслоу, то потреба любити і бути коханим виступає однією із провідних [39], а прагнення досягти у стосунках із романтичним партнером справжньої інтимності висвітлено у працях багатьох психологів, і не одне покоління людей висуває до себе внутрішню «вимогу», вбачаючи в цьому певне особистісне завдання, що стоїть перед ними (Е. Еріксон, К. Роджерс, Е. Фромм, Р. Мей, В. Франкл). Характерні особливості романтичних стосунків під час навчання у вищих навчальних закладах зумовлені тим, що у визначений віковий період у багатьох вперше виникає досвід «стосунків» з дещо новою, не відомою раніше, але дуже значущою сферою відносин - романтичними стосунками (П. П. Блонський, А. А. Реан[52]), саме в цьому віці відбувається стрімке отримання досвіду у даній області (Е. Шпрангер, И.С.Кон), виокремлюються нові мотиви поведінки, які зумовлюють певне перезавантаження соціального розвитку в цілому. Побудова романтичних стосунків із протилежною статтю, в основі яких зазвичай є симпатія та почуття закоханості, виступає як одне із найважливіших вікових завдань розвитку, яке стоїть перед молодою людиною. Саме характер романтичних стосунків, задоволеність або ж розчарування у любові, мають значення при формуванні майбутнього благополуччя як у сфері особистих відносин, так і в досягненні взаєморозуміння із оточуючими, у сфері міжособистісних стосунків. На саморозвиток і функціонування особистості загалом має вплив сфера романтичних стосунків, зокрема й на прагнення до саморозвитку, навчання.

Мета дослідження: визначити характер взаємозв'язку особливостей романтичних стосунків та академічної мотивації студентів.

Для виконання сформульованої мети дослідження нами були поставлені наступні **завдання:**

1. Проаналізувати теоретичні основи дослідження романтичних стосунків та академічної мотивації студентів.

2. Емпірично визначити зв'язок особливостей романтичних стосунків та академічної мотивації студентів.

3. Проаналізувати можливі психологічні механізми взаємовпливу романтичних стосунків та академічної мотивації студентів.

Об'єкт дослідження: мотиваційна сфера особистості.

Предмет дослідження: взаємовплив романтичних стосунків та академічної мотивації студентів.

Для реалізації поставлених завдань було використано наступні **методи** дослідження:

1. Теоретичні методи: аналіз, узагальнення та систематизація теоретичних та емпіричних даних з проблеми дослідження.

2. Емпіричні методи:

а) методика діагностики типу прихильності: «Досвід близьких стосунків» (Experiences in Close Relationships - Revised (ECR-R), Fraley, Waller, & Brennan);

б) методи діагностики міжособистісних стосунків: опитувальник стилю міжособистісних стосунків (О.С. Кочарян, І.О. Бару, Є.В. Фролова);

в) мульти-опитувальник вимірювання романтичної прив'язаності у дорослих в адаптації Т.Крюкової, О.Єкимчик;

г) методики вивчення академічної мотивації респондентів: методика вивчення мотивації навчання у вузі Т.І. Ільїної;

д) Методика діагностики мотивів навчальної діяльності студентів А.О. Реан та В.О. Якуніна у модифікації Н.Ц. Бадмаєвої.

3. Математико-статистичні методи, методи описової статистики.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в дипломній роботі вперше проведено аналіз взаємозв'язку характеристик романтичних стосунків із рівнем академічної успішності студентів.

Практичне значення одержаних результатів. Запропоновані напрацювання будуть корисними психологам, які працюють з даною категорією для проведення психопрофілактичної роботи; отримані у ході

теоретичного та емпіричного дослідження результати можна враховувати при складанні змісту тренінгових занять з підвищення рівня навчальної мотивації; при самостійному пошуку взаєморозуміння у романтичних стосунках із партнером.

Структура й обсяг диплому. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, що налічує 63 найменування.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОМАНТИЧНИХ СТОСУНКІВ ТА АКАДЕМІЧНОЇ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ

1.1. Психологічні особливості романтичних відносин

Кожен із нас неодмінно потребує прийняття у міжособистісних і особливо особистих стосунках, адже ця потреба є універсальною і притаманною абсолютно всім. У нашій роботі ми зосереджуємо особливу увагу на одній із найголовніших форм реалізації вищезазначеної необхідності, якою, на наш погляд, можуть бути близькі, романтичні відносини. Численні автори зазначають, що взаємини, зокрема романтичні стосунки, виокремлюються на фоні інших видів людських відносин саме тому, що їх вплив на особистість у більшій мірі є позитивним. Водночас, романтичні стосунки можуть стати джерелом психологічної травматизації особистості, що потребує окремого розгляду.

У контексті цієї теми, згадаємо напрацювання К.-Г.Юнга. Так, засновник аналітичної психології зазначав, що зріла у половому сенсі молодь, вже володіє «Я»-свідомістю, окремо наголошуючи на тому, що дівчата у більшому відсотку, ніж юнаки, проте враховуючи їх вік, пройшло ще доволі небагато часу з того моменту, коли вони перебували у несвідомому. Тому досить велика частина їхньої душі досі знаходиться у тіні несвідомого, що не дозволяє в повній мірі встановитися психологічному стану. На практиці, це означає, що у молодому віці доступно лише неповне пізнання іншого, а також й самого себе. Як правило, у цьому віці характер дій визначається в основному неусвідомленими мотивами. «Там, де немає закоханості, все одно може бути примушення» [66].

Аналогічної думки, щодо важливості та значущості впливу романтичних стосунків притримується у своїх працях в Р.Берн. Психолог вважає, що особистісні відносини можуть бути найбільш значимою, травмуючою, дещо болючою темою для переважної більшості людей [13].

Справді, у близьких взаєминах людина доволі часто стикається з відчуттям відсутності емоційної безпеки у стосунках. Деяким доводиться закриватися в подальшому від сильних почуттів. Розділяємо думку Р.Берна, щодо можливих болісних відчуттів, викликаних дисфункційним, емоційно ворожим середовищем, яке рідко зумовлює надійний тил для розвитку почуттів.

Також, про можливість виникнення труднощів у досліджуваній нами сфері, говорить К.А. Бочавер. Дослідження показують, що романтичні стосунки розвиваються інтенсивно у напрямку прив'язаності, рефлексії і компетентності суб'єкта у якості романтичного партнера, проте недостатність якісного досвіду стосунків у молодому віці зумовлює частіше уявлення про них, які не підкріплені реальними засвоєними формами поведінки[11].

Як ми вже вказували, відносини є однією з форм реалізації базової потреби людини у любові[39]. Важливо наголосити, суттєвою ознакою романтичних відносин, яка відрізняє їх від інших видів міжособистісної взаємодії, є прив'язаність. У контексті цієї теми доречно розглянути напрацювання М.Яремчука, який визначив три класичні типи прив'язаності у стосунках любові:

1. Надійна прив'язаність до коханої людини, що передбачає легкість у близьких стосунках; така взаємодія може характеризуватися певною взаємозалежністю, проте молоді люди не переживають при цьому тривогу щодо надійності стосунків, або ж їх можливого несподіваного переривання.

2. Тривожна прив'язаність у відносинах, яка має прояв у підвищеному прагненні стати якомога ближчим до об'єкта симпатії, злитті з ним; таке бажання найчастіше має негативну відповідь зі сторони партнера, що натомість переживається як відсутність кохання з боку обраної людини, як наслідок – переживання страху бути покинутим.

3. Унікаюча прив'язаність у романтичних стосунках характерна певними труднощами, пов'язаними із створенням та підтримкою близьких відносин;

для них простіше зберігати психологічну дистанцію із партнером, створювати перепону на шляху до справжнього зближення, адже таким людям дуже важко повністю довіритися партнерові, відчувати надійний взаємозв'язок у парі[67].

Романтичні стосунки неможливі без початкового відчуття симпатії. У своїх дослідженнях А. Петрова, проводить аналіз великої кількості різнобічних підходів до визначення вищезгаданого соціально-психологічного явища. Зокрема, у науковому доробітку проілюстровано визначну роль симпатії:

- Симпатія виступає одним із головних механізм при формуванні діад, який ґрунтується на емоційних стосунка (адже невеличкі групи не можуть формуватися суто механічно) проте такі відносини мають асоціативний характер, а отже є суб'єктивними.
- Симпатія розглядається як чинник підвищеної працьовитості та, як наслідок, успішності при досягненні поставлених цілей
- Симпатія важлива у процесі міжособистісної взаємодії, часто виступає показником культури спілкування, допомагає поліпшити та підвищити якість взаємин.

«Структурно феномен симпатії - це триєдність оцінки, установок, почуттів, що виникають у тій чи іншій ситуації», вважає А.Петрова [48].

Аналізуючи дослідження симпатії, доречно рівнями симпатії, які виділяє у своїй роботі М. Малгатаєва:

- симпатія як емоція («позитивна реакція при зіткненні з фрагментом світу»)
- симпатія як почуття («в міру пізнання вона стає більш усвідомлене»
- симпатія як ставлення (прояви симпатії - привітність, доброзичливість і чуйність ») [38].

У нашій роботі, ми розділяємо погляд М. Розенової, щодо особливостей вивчення феномену любові, враховуючи його багатогранність та не одностайність. Ми також підходимо до вивчення цієї проблеми із більш фундаментальної психологічної категорії стосунків. На наш погляд, у психологічній літературі досі недостатньо висвітлена тема розуміння сфери стосунків любові, їхньої ролі у визначенні векторів розвитку людини. Так само, ми погоджуємося з думкою дослідниці, щодо специфіки романтичних відносин як таких, що забезпечують задоволення базових та екзистенціальних потреб суб'єкта [54].

С. Петрушин, також зауважує, що тема любові, закоханості викликає більше ліричних асоціацій, аніж наукових. Поняття цього явища досить розмите й має доволі широке трактування, що і робить його дуже тяжким об'єктом для досліджень. Кохання в сьогоденні виступає найчастіше синонімом будь-яких вдалих міжособистісних відносин, що створює додаткові ілюзії та перепони на шляху до його трактування. Він пише, що ставлення до фрази «Я тебе кохаю» може бути різним, зокрема деяким людям вона дається легко, а інші навпаки демонструють свої відчуття з великими труднощами навіть найближчим оточуючим. Дослідження виявили, що деякі недооцінюють поняття кохання, вважаючи його чимось на кшталт звичайного гарного ставлення, напротивагу цьому багато хто з досліджуваних для себе визначають цей термін синонімічним до відданості, надійності, довготривалих зобов'язань. [47]

Продовжуючи аналіз проблеми романтичних відносин, було виявлено недостатню розробленість цього питання у вітчизняній літературі. (А .А. Кроник [31], М.М. Обозов [44], О. А. Єкімчік [20], К. А. Бочавер, [11]). У зарубіжній науці тема представлена широко: інтенсивно обговорюються питання довіри у відносинах, зобов'язань і близькості, ситуаційні ризики - пошук партнером зв'язку або уникнення / страх відкидання (R. Burney, [68] S.L. Murray[71]).

Ми вважаємо, що така невизначеність феномену романтичних відносин може бути обумовлена

- 1) відсутність вагової методологічної основи для його досліджень;
- 2) труднощі в операціоналізації поняття «романтичні відносини» за допомогою емпіричних референтів і його верифікації;
- 3) труднощі в диференціації романтичних відносин і близьких діадних партнерських відносин .

Незважаючи на перераховані складності в дослідженні романтичних відносин, ми спробуємо проаналізувати їх динамічні аспекти і поведінки партнерів з труднощами, що виникають в їх контексті.

Ми погоджуємося із визначенням А.Кронік романтичних стосунків як таких, що розглядається як взаємини між чоловіком і жінкою, для яких є характерним високий рівень вибірковості і стійкості, які побудовані на сильних позитивних або амбівалентних емоціях, що фізіологічно обумовлені сексуальними потребами і мають вираження у прагненні кожного з партнерів бути впевненим у взаємності почуттів [31].

У більш пізніх дослідженнях відзначається, що романтичні відносини як форма взаємодії розвиваються інтенсивно (поглиблення почуття між партнерами, збільшення тривалості роману, посилення установок на вірність, турботу, взаємну підтримку) і екстенсивно (збільшення кількісного досвіду відносин і числа партнерів). Він, вивчаючи стосунки в юнацькому віці, приходять до висновку, що вони динамічні і розвиваються при проходженні партнерами важких життєвих ситуацій. При цьому автор виділяє три групи психологічних труднощів:

- 1) викликані особистими особливостями одного з партнерів;
- 2) визначаються конфліктом між партнерами або пов'язані з їх сензитивністю, цінностями, компетентністю;
- 3) тиском ззовні

На наш погляд, динаміку романтичних відносин можна простежити в стадіях розвитку дорослої романтичної прихильності до партнера:

- 1) передприв'язаність - привабливість і флірт;
- 2) становлення прихильності - закоханість;
- 3) ясна, чітка прихильність;
- 4) цілепокладальне партнерство - постромантична фаза (звичайне життя) [17].

1.2. Мотивація студентів в освітньому процесі

Однією із передумов формування готовності студента до вдалого і різнопланового навчання, яке передбачає перш за все оволодіння якісними навичками для майбутньої професійної діяльності, є постійне підтримання у собі високого рівня мотивації, яка забезпечує необхідну активність у освітньому процесі. У наш час, переважна більшість молоді проявляє високі здібності до пошуку оптимальних вирішень питань, прагнення до оволодіння великим об'ємом знань і вмінням правильно застосувати їх у майбутній роботі. Запорукою вдалого перебігу цього процесу ми вважаємо саме підтримку високого рівня мотивації до навчання.

У психології мотив здебільшого розглядається як те, заради чого взагалі здійснюється будь-яка діяльність особою [11]., певним поштовхом до діяльності, предмет якої відображається психікою і стає власне мотивом [35].. Ми також говоримо про мотив як збудливий стимул, який має зв'язок із іншими компонентами діяльності, зокрема потребами. Дослідження, у яких висвітлено розробку питань мотиваційної сфери студентів, викликають значний інтерес у науковців. Варто додати, що саме період юнацького та старшого юнацького віку, до якого можна сміливо віднести здобувачів вищої освіти, є найбільш складним та відповідальним періодом у житті особистості. Саме цей відрізок часу характеризується великим обсягом прийняття відповідальних рішень, які згодом стануть визначальними для дорослого життя поза межами навчального закладу: досягнення професійного успіху, пошук свого місця в житті, сенсу життєдіяльності, дотримання світогляду та життєвої позиції, вибору партнера для створення власної сім'ї.

Термін «мотивація» досить широкий для розуміння, ми як і Є.Ільїн[22] розглядаємо його як певну сукупність спонукаючих чинників, які визначають активність особистості, до якої належать мотиви, потреби, стимули, ситуативні чинники, які визначають поведінку людини. Автор визначає серед основних мотивів, які спонукають до вступу у виш бажання перебувати у колі студентської молоді, прийняття і усвідомлення життєвого значення професії суспільством, широка сфера її застосування, відповідність професії інтересам та здібностям абітурієнта, можливість виражати під час її освоєння свої творчі здібності. Також, Є.Ільїн наголошує на тому, що існують відмінності в значущості мотивів для дівчат та юнаків. Так дівчата частіше орієнтуються на суспільну значимість професії, широку сферу її використання, можливість легко знаходити робоче місце, для них характернішим є бажання брати участь у студентській художньої самодіяльності, мати високу матеріальну забезпеченість професії. Юнаки ж частіше надають перевагу тому, щоб відзначають професія відповідала їх інтересам та схильностям, для них важливими є існуючі сімейні традиції.

Мотивація є головною рушійною силою будь-якої людської діяльності, і професійна діяльність не є винятком. Мотивація є одним із провідних факторів успіху освіти молоді людини, а отже, і її професійного розвитку. Розвиток позитивної навчальної мотивації учнів - одна з умов розвитку особистості та ефективної професійної підготовки.

Освітньо-професійна діяльність - основна діяльність в університеті, завданням якої є підготовка фахівця з вищою освітою. Попит на вищу професійну освіту - це соціальна потреба, що відповідає сучасному етапу розвитку суспільства: форма навчання впроваджена в структуру навчального закладу, зміст - у системі професійних знань, що вимагає оволодіння. Психологічно формою та змістом освіти в особистості виявляються різні потреби: професійні та пізнавальні потреби (інтерес до знань), потреба у вищій освіті (прагнення до певного статусу в суспільстві).

Змістом вищої освіти є знання про наукові професійні знання. Це означає, що основною потребою у навчальній діяльності студента має бути професійно-пізнавальна [6].

Характеристики мотивів навчальної діяльності вимагають особливої уваги, оскільки вони впливають на якість підготовки фахівців. Деякі з них: пізнавальні, професійні, творчі мотиви досягнення, широкі соціальні мотиви, мотиви особистого престижу, мотиви самореалізації, матеріальні мотиви.

Чинники, які впливають на академічну мотивацію, залежать від декількох факторів, зокрема мети навчання та власних потреб. Процес розвитку і набуття нового досвіду закономірно веде до заміни одних мотивів іншими, створення нових на основі раніше визначених. Мотиваційну сферу студента можна розглядати та надавати їй оцінку одразу за багатьма критеріями: гнучкістю, структурністю, розвиненістю[49].

Однією з важливих тем навчання сучасних студентів є пізнавальна потреба. Юнак намагається розширити свої знання, набути компетенції та розвинути вміння оперувати фактами. Поступово, поряд із набуттям професійних знань, студенти набувають більш глибокого та глибокого розуміння тонкощів та особливостей майбутньої професії, і вони формують певне ставлення до майбутньої професії.

Процес мотивації включає в себе: оцінку потреб, що залишаються поки що на рівні незадоволених; постановку та формулювання цілей, які спрямовані на задоволення потреб; чітке визначення та планування дій, що можуть бути необхідними для задоволення потреб. Також, для мотивації до навчання необхідним є творчий підхід, який формується у студента за допомогою креативного мислення. На наш погляд, здатність особистості до оперування нестандартними думками, прагнення до саморозвитку, є визначальними на шляху до оволодіння професійними навичками, що підтверджено колективом дослідників цієї теми[36].

Професійна мотивація навчання студентів формується відповідно до конкретних етапів. Самостійний та свідомий вибір кар'єрного шляху молодою людиною є необхідною умовою успіху всього життєвого шляху.

Вивченню мотивації присвячені праці російських психологів А.Н. Леонтьєв, Б.Ф. [35] Ломова, Ф.С. Немова, Є.П. Ільїн. [22]. Вони доводять, що мотивація пояснює цілеспрямованість дій, організацію дій, спрямованих на досягнення мети.

Л. Виготський, В.В. Давидов, В.В. Рєпкін, А.К. Дусавицький та інші розглядали питання навчальної діяльності, проблему мотивації в процесі навчальної діяльності.

Дослідження Ю. Орлов, Н.Д. Дворогов присвячені валивості партнерської теми в освітній діяльності. А.І. Гебос визначив фактори, що сприяють формуванню у студентів позитивної мотивації учнів. Дослідження А.А. Реана, В.А. Якуніна[52] та ін. довели, що важливо вивчати структуру мотивації навчальної діяльності учнів під час вивчення ефективності професійного навчання.

Сучасні концепції психології в питанні мотивації (Б.Ф. Ломов, К.К. Платонов, Є.С. Кузьмін та ін.) Під мотиваційною сферою людини розуміють сукупність стійких мотивів, що мають конкретну ієрархію та виражають особистісну спрямованість.

У нашій роботі, ми як і ряд авторів розглядаємо психологію мотивації, як галузь знань, яка вивчає визначення деяких актів поведінки, що опосередковані психічними процесами, які і пояснюють їх послідовність. [49]

Мотивація є поєднанням зовнішніх та внутрішніх рушійних сил, які спонукають людину діяти та забезпечують її спрямування, що фокусується на досягнення конкретної мети.

Вітчизняними дослідниками поняття «академічна мотивація» використовується як синонім понять «навчальна мотивація», «мотивація навчання», «мотивація діяльності вчення» і розуміється як система факторів, що обумовлюють активність індивіда і її спрямованість [15]. В зарубіжних

психолого-педагогічних дослідженнях дане поняття розглядається як прагнення студента, що відображене в підході, наполегливості і рівні зацікавленості, до академічних предметів, коли компетентність студента оцінюється за стандартом продуктивності або досягнень [72]; як сукупність факторів, що впливають на готовність вчитися заради власної користі для себе.

Дослідження мотивації навчальної діяльності виступає одним з найважливіших напрямків фундаментальної проблеми мотивації діяльності і поведінки. Дана проблема має міждисциплінарний характер, оскільки розробляється в цілому ряді психологічних і педагогічних напрямків.

В юнацькому віці, за словами Л. І. Божович, [101 за змістом на перше місце виходять мотиви, які пов'язані із життєвими планами молодої людини, її намірами щодо майбутнього, її світогляду та самовизначення.

Ми вважаємо, що самовизначення студента невід'ємно пов'язано із самореалізацією. Як і Л.В.Помиткіна, [46] ми розглядаємо самореалізацію особистості через рішення, які вона приймає і дії, що визначають спрямованість, відображають внутрішній світ. Саме навчання у вищій школі можна віднести до тієї сходинки, подолання якої веде до набуття відповідальності за своє доросле життя, визначенні себе як особистості у професійному майбутньому.

Характер мотивів навчальної діяльності молодої людини, їх дійсна ефективність, рівень адаптації у реальному житті, пов'язані між собою: ядро виражені зовнішні мотиви навчання в студентів свідчать про важкість і довготривалість протікання процесів адаптації до навчання у вищому навчальному закладі, і відповідно, низьке соціальне самопочуття майбутніх фахівців і невисоку ефективність їх діяльності. Також, дослідження показують, що у деяких студентів виникають проблеми не тільки із низькою мотивацією до навчання та майбутнього самовизначення, але й з особистісною сферою[7].

Саме під час навчання у виші відбувається перетворення мотивації, змінюється вся система ціннісних орієнтацій, паралельно відбувається інтенсивне набуття спеціальних навичок пов'язаних із обраною професією, що дозволяє говорити про цей період життя як центральний період становлення характеру й інтелекту[56]. Саме в цей час молода людина самовдосконалюється, досягає власних рекордів, починає свідомо розвиватися у різноманітних напрямках. У розглянутих нами дослідженнях багатьох науковців, ми не виявили чіткої диференціації понять «мотивація» і «мотиваційна сфера». Мотивацію навчальної діяльності розглядають як систему усвідомлених мотивів навчальної діяльності та їх ціннісних підстав залежно від періоду навчання[27]. В теорії К. Левіна[34] джерелом мотивації вважається також система внутрішньособистісної напруги, а об'єкти які оточують індивіда час від часу набувають мотиваційну силу і втрачають її. У своїх дослідженнях А. А. Реан наголошує, що у ролі компенсуючого фактора у разі недостатньо високих здібностей виступає висока пізнавальна мотивація. [52]. В результаті вивчення процесу навчання у виші вищевказаним автором встановлено, що саме мотивації є визначальним фактором який гарантує досягнення успіху у навчанні, і є набагато значущим у порівнянні із чинником інтелекту. Проте, спираючись на дані, що висвітлені у дослідженнях А. А. Орлова [45], можна стверджувати, що переважна більшість сучасної студентської молоді прагне отримати вищу освіту не для задоволення власних потреб у нових знаннях, а радше із бажання отримати диплом, який буде номінальним підтвердженням начебто дійсно здобутих знань і умінь протягом навчання. А. А. Реан стверджує, що навіть наявність високого рівня здібностей не зможе повною мірою компенсувати напрочуд важливий навчальний мотив, або ж його низьку його вираженість. З огляду на це, розвиток та заохочення високої пізнавальної мотивації студентів можна розглядати як один із чинників, що забезпечують покращення рівня підготовки майбутніх фахівців. Концентрація уваги на підвищенні загального рівня мотивації до навчання, за

нашим припущенням, може стати поштовхом для розвитку пізнавальної мотивації студентів і, як наслідок, прояву невіддільної зацікавленості до оволодіння професійними знаннями.

Освітня мотивація виступає не тільки важливою частиною перебігу процесу академічного навчання, але й однією із заборук розвитку зрілої особистості та ефективного професіонала своєї справи. Навчальний процес неможливо уявити повноцінно вдалим без високого рівня мотивації з боку здобувачів освіти, що відображає успішність навчання.

Варто зазначити, що співробітники вищих навчальних закладів у наш час доволі часто зустрічаються із відсутністю регулярної та цілеспрямованої навчальної діяльності студентів, що може свідчити про розставлення молодою людиною пріоритетів не на користь навчальної мотивації.

Серед різноманітних мотивів навчання виділяють внутрішні та зовнішні мотиви[62] . Внутрішні мотиви пов'язані із пізнавальними потребами, зокрема , насолодою від отримання нових знань, усвідомлення власного розширення кругозору, розвитку у процесі здобуття освіти, прояву активності. До зовнішніх мотивів слід віднести зосередженість на формальній стороні освітнього процесу, задоволення на самперед від позитивної реакції найближчого оточення, що може свідчати про вимушеність такої діяльності.

Навчальна діяльність, яка визначена здебільшого зовнішніми мотивами, не передбачає якісного засвоєння змісту навчальних дисциплін, адже всі сили студента орієнтовані на досягнення інших, більш пріоритетних цілей, серед яких можуть бути формальне отримання свідоцтва, матеріальної винагороди у вигляді стипендіальних виплат, отримання визнання серед друзів або викладачів, самоствердження в очах значимого оточення. У такому випадку будь-яка, навіть найцікавіша дисципліна для здобувача освіти внутрішньо не матиме великого значення, не викликатиме мотивацію, занижуючи загальну цінність освітньої програми . Досить важко відслідкувати вплив на загальний розвиток особистості, та на наш погляд, повноцінний розвиток професіонала за таких умов є неможливим.

Створення сприятливих умов для подолання формального ставлення до академічної освіти, розвиток мотиваційної сфери особистості сучасної молоді людини залишається актуальною для вивчення і потребує детального опрацювання, особливо в контексті розглядаємого у нашій роботі фактору мотивації як одного з головних для успішності навчання. Мотиви Але особливості мотивації відрізняються на різних етапах навчального процесу з першого до останнього року, також змінюється і сама освітня та професійна діяльність. Неадекватні мотиви навчальної діяльності учнів можуть бути причиною їх невдалих навчальних процесів.

У наш час важливо не тільки навчити молоду людину предметним знанням, умінням та навичкам, а й розвивати її особистість як активного суб'єкта соціальної діяльності, відповідального за своє, чуже та чуже життя. розвиток усього суспільства. Отже, результатом навчального процесу є особистість, виховання та розвиток особистості - це передусім розвиток системи її потреб та мотивації.

1.3. Академічна мотивація в контексті значущих міжособистісних стосунків

Останнім часом у науці склався багатогранний підхід до вивчення аспектів навчальної діяльності. Відображення цього підходу знаходимо у працях А.К. Маркова[37], яка вважає, що мотивація до навчання складається із багатьох змінних з плином часу сторін, до яких можна віднести сенс навчання, мотиви, емоції які виникають. Тому мотивацію варто виокремити як важливу складову структури мотиваційної сфери та мотивів, які містяться в ній. Ми погоджуємося з думкою про те, що навчання є досить складною діяльністю, яка потребує від людини готовності до сприйняття нових знань, їх якісного перетворення та засвоєння, вміння адекватно оцінювати свою діяльність. Дослідниця наводить класифікацію навчальних мотивів, яку доцільно проаналізувати з огляду на їх особистісне значення та функції в системі навчальної мотивації:

- Широкі соціальні(бути корисним для людей).
- Вузькі соціальні (передбачають концентрацію на особистому благополуччі).
- Соціального співробітництва (певне місце у взаємодії із людьми).
- Широкі пізнавальні(виражені потребою у нових знаннях).
- Учбово-пізнавальні (зацікавленість у процесі навчання).
- Самоосвіти (розширення кругозору) [37]

Дещо схожий погляд на класифікацію мотивів знаходимо о науковому доробітку Дербеньової, [18] яка виділила дві групи мотивів навчання:

- Пізнавальні мотиви, зміст яких тісно переплетений із навчальною діяльністю та її перебігом; до них можна віднести широкі пізнавальні мотиви, зацікавленість у пошуку нових фактів, явищ або інтерес до закономірностей науки; теоретичних принципів, ключових ідей; навчально- пізнавальні мотиви, тобто зосередження уваги на оволодінні різними способами одержання знань; прагнення до самоосвіти.
- Соціальні мотиви, що виражені у взаємодії із оточуючими, усвідомленні отримуваної користі від навчання, почуття обов'язку та відповідальності, мотив якісного засвоєння знань з прицілом на майбутнє; вузькі соціальні, зокрема серед них можна виокремити прагнення одержати певний статус серед близького оточення , або ж схвалення вчителів і батьків.

З огляду на вищезазначену інформацію, варто виділити значущість представлених мотивів, які націлені на міжособистісну взаємодію, адже до зовнішніх мотивів академічної мотивації цілком доречно віднести міжособистісні стосунки. У нашій роботі під терміном «міжособистісні стосунки» ми розуміємо наявність певних зв'язків між людьми, що неминуче призводять до наявності спільних інтересів або діяльності, в ході

яких спостерігається взаємний вплив людей один на одного[55] . Для міжособистісних стосунків характерним є виникнення взаємооцінок партнерів, із переважанням різного емоційного забарвлення.

Ми розділяємо думку щодо можливого розвитку невпевненості у собі, появі різноманітних соціальних страхів під час спроб встановлення контакту, адже саме в цьому віці інтенсивно формується самосвідомість, що ставить молоду людину в уразливу позицію. Особливо важливим є вивчення впливу зазначених страхів на міжособистісні стосунки, зокрема романтичні. Саме в цей період проявляються індивідуальні особливості у спілкуванні, молода людина визначається із характером взаємин з оточуючими. [58].

Обозов звертає увагу на емоційну різноманітність міжособистісних взаємин, при цьому виділяє позитивні та негативні емоційні стани, внутрішньособистісну та міжособистісну конфліктність, задоволеність собою та партнером, чутливість. Емоційне наповнення таких взаємодій може змінюватися у протилежних напрямках від тих, що направлені на зближення, до тих, що призводять до розторгнення відносин, проте може бути і амбівалентність у таких взаєминах. [44]

Реалізацію мотиву соціального співробітництва описує В.Коваль[28], виділяючи таку особливість первинного вузівського угруповання: коли абітурієнти стають студентами, вони фактично потрапляють у нове середовище, в якому важко одразу встановити хто і який статус займе у групі, і навіть ті студенти, для яких раніше не було притаманним займати лідерські позиції, можуть проявити себе зовсім з іншої сторони. Вона зазначає, що «у процесі становлення колективу велике значення мають такі соціальні явища, як: самоствердження, суспільна думка, колективні настрої, традиції тощо. Високе значення має самоствердження особистості у новому колективі, тобто її прагнення зайняти та утримувати в системі психологічних відносин у колективі певну позицію, яка б забезпечувала даній особистості повагу, визнання, довіру, підтримку з боку інших членів колективу.» На наш погляд, у новому колективі може скластися ситуація міжособистісної

боротьби за зайняття позиції головного серед всіх, або ж отримання схвалення від одногрупників чи викладачів з метою у групі. Такі взаємини можуть по-різному відобразитися на подальшому рівні академічної мотивації, в залежності від займаємої особистістю позиції по відношенню до інших.

Ще одним із мотивів академічної мотивації постає рівень задоволеності міжособистісним стосунками, що створює необхідність окремого розгляду цього явища. Так, А.Прохоров [50] визначає задоволеність психічним станом, який характеризується відображення особистістю ситуації у вигляді стійкого цілісного синдрому в динаміці психічної діяльності, що виражений єдністю поведінки і переживань у часі. За словами Шакурова [59] задоволеність як емоційний стан, найчастіше виражається в двох основних формах: ситуаційних переживаннях і постійних настроях.

Стан людини щодо сильно відбиває стимули, що діють в даний момент. Задоволеність працею як відношення можна розглядати в якості своєрідного стрижня задоволеності як стану. Термін «задоволеність» розглядаємо крізь призму суб'єктивної оцінки якості тих чи інших умов життя та діяльності людини в цілому, відносин із людьми, самих людей, у тому числі й самого себе. У дослідженнях зарубіжних науковців під поняттям «задоволеність» розуміємо почуття щастя, що також є співвідносним із самореалізацією особистості та її психологічним здоров'ям.

Специфіка психологічного дослідження задоволеності зосереджується, насамперед, у тому, що акцент робиться на її суб'єктивному характері. Із погляду психології, задоволеність являє собою «складне, динамічне соціально-психологічне утворення, яке засноване на інтеграції когнітивних й емоційально-вольових процесів, які характеризуються суб'єктивним емоційально-оцінним відношенням і володіє спонукальною силою, що сприяє дії, пошуку, керуванню внутрішніми та зовнішніми об'єктами».

Задоволеність – інтегральний показник, який об'єднує в собі багато компонентів та залежить від певних характеристик (зокрема серед них

виділяють віру у власні сили, планування, уміння оцінити наслідки своїх дій). Насамперед, задоволеність життям визначається досягнутими цілями, подоланими труднощами, змінами, що відбуваються в особистому й професійному житті. На рівень задоволеності впливає весь комплекс характеристик, пов'язаних із невротизмом (сюди дослідники відносять підвищену тривожність, схильність відчувати почуття провини (яке знижує задоволеність життям) та інші фактори). Безсумнівне те, що на суб'єктивну оцінку задоволеності чи незадоволеності впливають різні детермінанти, серед яких – об'єктивні передумови, зовнішні й внутрішні умови, універсальні чинники.

Однак вивчення детермінування задоволеності, окрім виділення детермінантів його формування, має включати також вивчення його детермінованої ролі у виникненні різних психологічних явищ, що функціонують на різних рівнях соціальної реальності.

У позитивній психології є узагальнений термін, який включає категорії задоволеності життям (це поняття «суб'єктивне благополуччя», яке оцінюється за двома параметрами – когнітивним й афективним) – когнітивно-афективна оцінка ситуації, що склалася, як благополучна або неблагополучна. Роль когнітивної оцінки відіграє саме задоволеність, що розуміється як оцінка розриву між реальним станом і тим, що видається йому ідеальною ситуацією або такою, яку заслужив суб'єкт, а роль афективної оцінки відіграють позитивні й негативні емоції та стани, пов'язані з повсякденним досвідом.

Один з найбільш розроблених сучасних підходів, що визначає базові психологічні потреби, пов'язаний з теорією самодетермінації Е. Деса і Р. Райана[18]. В контексті даного дослідження важливо, що в число базових входить потреба в пов'язаності, тобто потреба належати до стабільних близьких відносин і бути значущим для інших людей, отримувати від близьких турботу і піклуватися про них. Дві інші базові потреби, описані в теорії самодетермінації, - це потреба в автономії і потреба в компетентності.

Потреба в компетентності виражається в бажанні успішно вирішувати складні проблеми за рахунок власних зусиль, в прагненні відчувати себе успішним, здатним і компетентним. Потреба в автономії означає прагнення відчувати себе самостійним і вільним суб'єктом, в той час як примус з боку інших людей або відчуття контролю з їхнього боку фруструють цю потребу. Всі три потреби проявляються в різних сферах життя, хоча, очевидно, що потреба в компетентності більш актуальна в ситуаціях досягнення, пов'язаних з реалізацією цілеспрямованої діяльності, в той час як потреба в пов'язаності задовольняється в більшій мірі в ситуаціях міжособистісних відносини.

Висновки до розділу 1

1. Аналіз теоретичних досліджень показав, що здобування студентом фахової освіти не може не супроводжуватися міжособистісними стосунками, зокрема, романтичними. Романтичні відносини є однією з форм реалізації базової потреби людини у любові. Проблема романтичних відносин недостатньо розроблена у вітчизняній психології. У зарубіжній науці тема представлена широко: інтенсивно обговорюються питання довіри у відносинах, зобов'язань і близькості, ситуаційні ризики - пошук партнером зв'язку або уникнення.

2. Існують різні підходи до трактування мотивації студентів у освітньому процесі. На основі теоретичного аналізу наявних у літературі підходів ми розглядаємо академічної мотивацію як систему факторів, що обумовлюють активність індивіда і її спрямованість

3 Академічна мотивацію розглянуто у контексті міжособистісних стосунків. Міжособистісні стосунки - це сукупність об'єктивних зв'язків та взаємодій між людьми, що належать до певної групи. Характерною особливістю міжособистісних стосунків є їх емоційне забарвлення. Тому їх можемо визначити як міжособистісні стосунки, що виникають у процесі безпосередньої взаємодії в групі, є неформальними і містять емоційне забарвлення та взаємозначущу оцінку партнерів по спілкуванню. Теоретичний аналіз показує, що безпосередньою психологічною причиною негативних емоційних переживань у відносинах є фрустрація психологічних потреб. Задоволення цих потреб в свою чергу повинно бути пов'язано з індивідуальними особливостями прояву любові і прихильності.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ РОМАНТИЧНИХ СТОСУНКІВ ТА АКАДЕМІЧНОЇ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ

2.1. Загальні принципи та методика організації емпіричного дослідження

Науково-теоретичний аналіз досліджень романтичних стосунків та академічної мотивації студентів зумовив необхідність емпіричного дослідження можливого взаємозв'язку між ними.

Для встановлення характеру взаємозв'язку особливостей романтичних взаємин, нами було організовано емпіричне дослідження, яке проводилося у 2020-2021 роках. Етапи емпіричного дослідження склалися із підготовчого (підбір діагностичного інструментарію, формування вибірки, планування процедури експерименту), проведення експерименту та аналіз результатів (рис. 2.1).

Рис. 2.1. Етапи емпіричного дослідження

Спочатку було організовано констатувальний експеримент. Нижче відтворені особливості нашого дослідження.

Незалежна змінна – задоволеність романтичними відносинами.

Незалежна змінна полягає у варіаціях типів досвіду близьких стосунків (рівень впевненості в надійності партнера, рівень дискомфорту в стосунках); компонентів романтичної прив'язаності (фрустрація, прагнення до зближення, самопідтримка, амбівалентність, довіра, ревності, зростання з партнером).

Операціоналізація незалежної змінної (експериментальний вплив) – досвід близьких стосунків вивчався за допомогою методики «Досвід близьких стосунків» К. Бреннан та Р. Фрейлі; домінуючі компоненти романтичної прив'язаності вивчались за допомогою мульти-опитувальника вивчення романтичної прив'язаності у дорослих в адаптації Т. Крюкової та О. Єкимчик.

Отже, незалежна змінна має такі якісні умови: високий, середній та низький рівні впевненості в надійності значимого партнера; високий, середній, низький рівні дискомфорту в стосунках; фрустрація, прагнення до зближення, самопідтримка, амбівалентність, довіра, ревності, злиття з партнером.

Контроль незалежної змінної пасивний, оскільки змінною не можна маніпулювати.

Залежна змінна – академічна мотивація (показники шкал: комунікативні мотиви, мотиви уникнення невдач, професійні мотиви, навчально-пізнавальні мотиви, набуття знань, оволодіння професією, отримання диплому).

Операціоналізація залежної змінної відбувається так: після проведення тесту на визначення особливостей романтичних стосунків, досліджувані проходили тест на визначення показників академічної мотивації.

Вимірювання (фіксація) залежної змінної: вимірювання залежної змінної відбувалось за допомогою методик психодіагностики: Діагностика

мотивів навчальної діяльності студентів А. Реан, В. Якуніна в модифікації Н. Бадмасової та методики Т. Ільїної «Вивчення мотивації навчання студентів».

В емпіричному дослідженні перевірялись наступні припущення.

Вихідною експериментальною гіпотезою дослідження виступає твердження про те, що а) позитивна характеристика романтичних відносин студентів пов'язана з мотивацією до навчання; б) негативна характеристика романтичних відносин студентів пов'язана з відсутністю мотивації до академічного навчання.

Контргіпотеза: а) позитивна характеристика романтичних відносин студентів не пов'язана з мотивацією до навчання; б) негативна характеристика романтичних відносин студентів не пов'язана з мотивацією до навчання.

Конкуруюча гіпотеза (нуль-гіпотеза) – особливості романтичних відносин та особливості академічної мотивації не пов'язані між собою.

Стратегія формування вибірки. На першому етапі експериментального дослідження (2020 рік) брали участь 40 осіб, студентів, віком від 19 до 22 років (38 чоловіків та 42 жінки). На другому етапі вибірку було розширено до 80 студентів (40 чоловіків та 40 жінок), вікові обмеження залишилися сталими. Умовою участі у дослідженні була наявність партнера, оскільки необхідно було продіагностувати саме особливості романтичних стосунків. Перед проходженням опитувальників, студентам було запропоновано відповісти на питання щодо наявності стосунків, тривалості, особистої значущості. . Зміст наданої інформації, за нашим припущенням, може допомогти інтерпретувати отримані результати психодіагностичного тестування.

2.2. Обґрунтування дослідницького інструментарію

Розглянемо детальніше методики, які ми використовували для діагностики особливостей романтичних відносин та академічної мотивації у студентів (узагальнено в таблиці 2.1.).

Таблиця 2.1.

Психодіагностичний інструментарій

<i>Що діагностує</i>	<i>Назва методики</i>	<i>Шкали</i>
Особливості романтичних відносин	«Досвід близький стосунків» К. Бреннан, Р. Фрейлі в адаптації Т. Казанцевої, В. Куніциної	<ul style="list-style-type: none"> - Тривожність в стосунках прив'язаності; - Уникнення близькості в стосунках прив'язаності
	«Опитувальник діагностики стилю міжособистісних стосунків» А.С.Кочарян, Е.В.Фролова, І.А.Бару	<ul style="list-style-type: none"> - Близкість - Злиття - Сепарація
	Мульти-опитувальник вимірювання романтичної прив'язаності у дорослих в адаптації Т. Крюкової, О. Єкимчик	<ul style="list-style-type: none"> - Фрустарція; - Прагнення до зближення; - Самопідтримка; - Амбівалентність; - Довіра; - Ревнощі; - Злиття з партнером
Особливості академічної мотивації	Методика діагностики мотивів навчальної діяльності А. Реан та В.	<ul style="list-style-type: none"> - Комунікативні мотиви; - Мотиви уникнення

	Якуніна в модифікації Н. Бадмаєвої	невдач; - Професійні мотиви; - Навчально- пізнавальні мотиви.
	Методика вивчення мотивації навчання Т. Ільїної	- Набуття знань; - Оволодіння професією; - Отримання диплому

Методику «Досвід близьких відносин» К. Бреннан і Р. К. Фрейлі (в адаптації Т. В. Казанцевой, В. Н. Куніцина) ми використали для оцінки індивідуальних відмінностей студентів щодо прихильності до їх партнерів. У наукових доробітках вітчизняних авторів наразі досить мала кількість методик, які були б спрямовані на виявлення типу прив'язаності у дорослих людей. Т.В. Казанцевою було проведено адаптацію Модифікованого опитувальника «Досвід близьких стосунків» К. Бреннан и Р. К. Фрейлі (Experiences in Close Relationships-Revised (ECR-R) Adult Attachment questionnaire, Fraley, R. C., Waller, N. G., & Brennan, K. A., 2000). Версія адаптованої методики містить 28 суджень, 24 з яких складають дві однакові за кількістю питань шкали: шкалу тривожності в стосунках у контексті прихильності (охоплює рівні впевненості або невпевненості в надійності і сприйнятливості значимої особи) і шкалу уникнення близькості в стосунках прихильності (тобто визначення можливого дискомфорту, пережитого в психологічному зближенні з іншою людиною і формуванні певної залежності від неї).

Для поліпшення розуміння, до опитувальника було додано інструкцію:

Згадайте, будь ласка, свою кохану людину і те, як складаються Ваші стосунки. Оцініть, чи відповідає кожне з наведених тверджень Вашим відчуттям в цих відносинах. Навпроти кожного висловлювання позначте,

згодні Ви чи ні з тим, що воно правильне для Вас, поставивши знаки (+) або (-) відповідно. [24]

Опитувальник діагностики стилю міжособистісних стосунків (О.С. Кочарян, Є.В. Фролова, І.О Бару) був використаний для визначення стильових особливостей побудови міжособистісних стосунків, які можна охарактеризувати за допомогою трьох незалежних вимірів, які представлені к вигляді шкал опитування. При цьому, кожен вимір буде відтворювати розуміння «емоційно холодних » та «здорових » прикладів міжособистісного спілкування. Анкета містить 77 тверджень, які поділені на три шкали. Студентами, які проходили опитувальник, було запропоновано оцінити ступень відповідності твердженням за шкалою від одного до п'яти.

Перша шкала, "Близькість", призначена для діагностики здатності створювати і підтримувати психологічні стосунки близькості. Високі значення за цією шкалою свідчать про те, що людина вміє встановлювати і підтримувати стосунки психологічної близькостю, низькі та середні результати - про страх перед близькостю.

Друга шкала має назвав «Злиття». Високі значення за другою шкалою говорять про характерну спрямованість на задоволення в першу чергу власних потреб, помітне посилення поверхневих рис ,певну інфантильність, самознецінення особистості при розвитку особистості партнера, небажання самостійно керувати своїми вчинками та приймати рішення, схильність до надмірного зосередження уваги на особистості партнера, повна орієнтованість на його/її партнера, що загалом визначається поняттям "злиття" у стосунках. Низькі та середні бали відображають достатньо високий, здоровий рівень самооцінки при наявній відносній незалежності від партнера.

Високі значення третьої шкали «Сепарація» свідчать про характерний стиль функціонування близьких стосунків через відстань, ізоляцію, задля уникнення близькості, шкала відображає важливість відчувати себе вільним, можливість відрізнати власні потреби від потреб партнера, такий стиль

передбачає високий рівень автономії та самостійності. Середні та низькі бали відображають нормальний рівень незалежності та самостійності у партнерських відносинах.

Мульти-опитувальник вимірювання романтичної прихильності у дорослих - MIMARA (адаптований Т. Л. Крюковою, О. А. Єкимчик). Дана методика призначена для визначення вираженості таких компонентів романтичної прихильності дорослих по зазначеним нижче шкалам:

Шкала фрустрація – вимірює рівень наявності негативних емоцій в емоційних відносинах любові.

Шкала прагнення до зближення - вимірює емоційну близькість у стосунках з партнером, готовність прийняти партнера таким, який він є насправді.

Шкала самопідтримки - вимірює рівень самостійності та дистанційованості в емоційних стосунках з партнером.

Шкала амбівалентності – вимір показує наскільки ставлення до партнера є суперечливим та емоційно нестабільним..

Шкала довіри - вимірює ступінь власної відкритості, довіри партнеру в стосунках , їх емоційну стабільність.

Шкала ревності/страх бути залишеним - вимірює ступінь ревності і концентрованість на відносинах і страх втратити любов партнера.

Шкала злиття з партнером - вимірює ступінь відсутності особистісних кордонів у відносинах і психологічне злиття.

Для визначення вираженості даних характеристик прихильності випробуваним було запропоновано оцінити ступінь згоди і з 70 твердженнями (де 1 - абсолютно не згоден; 7 - абсолютно згоден).

Інструкція: наступні твердження стосуються ваших почуттів, які Ви відчуваєте під час романтичних відносин, але не ті, які у Вас є зараз. Нас цікавить, як ви взагалі оцінюєте (переживаєте) близькі стосунки. Будь ласка, дайте відповідь, наскільки Ви згодні або не згодні з кожним із тверджень.

Обведіть в кружечок ту цифру, яка найбільшою мірою відображає Ваші почуття [30].

Методика для діагностики навчальної мотивації студентів розроблена на основі опитувальника А. А. Реан і В. А. Якуніна. До 16 тверджень вищезазначеного опитувальника додані твердження, що характеризують мотиви навчання, виділені В. Г. Леонтьєвим, а також твердження, що характеризують мотиви навчання, отримані Н. Ц. Бадмаєвою в результаті опитування студентів і школярів. Це комунікативні, професійні, навчально-пізнавальні, широкі соціальні мотиви, а також мотиви творчої самореалізації, уникнення невдачі і престижу.

Інструкція до тесту. Оцініть за 5-бальною системою наведені мотиви навчальної діяльності за значимістю для Вас: 1 бал відповідає мінімальній значущості мотиву, 5 балів - максимальній [46].

Методика вивчення мотивації навчання Т. І. Ільїної. Використана нами методика містить три шкали для проведення оцінювання:

- шкала «Набуття знань» відображає прагнення респондента до отримання безпосередньо знань;
- шкала «Оволодіння професією» створена для діагностування бажання оволодіти професійними знаннями та здобути професійно важливі навички;
- шкала «Отримання диплому» прагнення отримати диплом, не зважаючи на якість засвоєння знань, незацікавленість в самому процесі навчання, пошук «легкого» шляху.

Деякі твердження опитувальника включені як нейтральні, тобто не потребують врахування при підрахунку результатів. Опитувальник складається з п'ятдесяти питань. Ключем до тестування є шкали. За відповіді на певні питання по кожній шкалі ставиться певна кількість балів. Більшість балів за першими двома шкалами показує адекватний вибір студентами професії та задоволеності нею.

Висновки до розділу 2

1. Емпіричне дослідження складається із трьох етапів – підготовчого (підбір діагностичного інструментарію, формування вибірки, планування процедури експерименту), проведення експерименту та аналіз результатів.

2. Методики, які використовували у ході проведення емпіричного дослідження (««Досвід близький стосунків» К. Бреннан, Р. Фрейлі в адаптації Т. Казанцевої, В. Куніциної», «Мульти-опитувальник вимірювання романтичної прив'язаності у дорослих» в адаптації Т. Крюкової, О. Єкимчик, «Опитувальник діагностики стилю міжособистісних стосунків» А.С.Кочарян, Е.В.Фролова, І.А.Бару, «Методика діагностики мотивів навчальної діяльності» А. Реан та В. Якуніна в модифікації Н. Бадмаєвої, «Методика вивчення мотивації навчання» Т. Ільїної) дають можливість дослідити особливості романтичних відносин та академічної мотивації у студентів.

3. Вибірка для проведення обох етапів емпіричного дослідження була сформована методом випадкового відбору. Проте, обов'язковою умовою участі в дослідженні була наявність партнера, оскільки необхідно було продіагностувати саме особливості романтичних стосунків.

РОЗДІЛ 3

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ РОМАНТИЧНИХ СТОСУНКІВ ТА АКАДЕМІЧНОЇ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ

3.1. Аналіз результатів першого етапу емпіричного дослідження

Проаналізуємо показники мотивів навчальної діяльності студентів. Так, було встановлено, що у 35% досліджуваних переважає такий мотив як комунікативний (14 досліджуваних). У 32,5% осіб переважає мотив уникнення невдачі (13 досліджуваних). Професійний мотив навчальної діяльності є провідним у 20% студентів (8 опитаних). 12,5% досліджуваних продемонстрували провідним мотивом навчально-пізнавальний (5 осіб). Отримані результати представлено на рисунку 3.2.

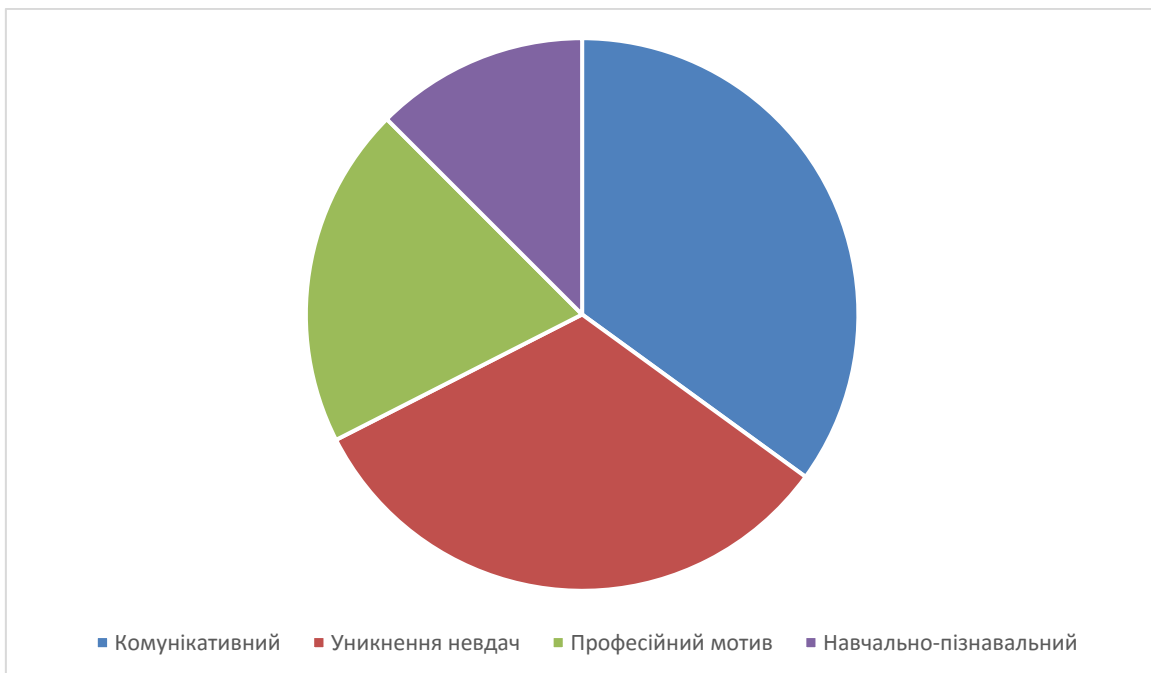

Рисунок 3.2. Провідні мотиви навчальної діяльності у студентів

Як бачимо, у більшості студентів навчальні мотиви є неконструктивними. Наприклад, переважають комунікативні мотиви, які говорять про те, що основною метою діяльності студента є спілкування з

однолітками. Студент відвідує заняття заради спілкування з іншими. Інший провідний мотив навчальної діяльності – уникнення невдач свідчить також про незрілість студента в плані академічної мотивації. Очевидно, що такий студент не прагне навчатись заради освоєння професії, а виключно заради того щоб отримати соціальне схвалення. Скоріш за все, студент навчається з примусу, тому що «так треба», а не з власних внутрішніх міркувань. Значно менша кількість студентів продемонструвала сформованість мотивів, особистісну зрілість, обравши конструктивні мотиви навчальної діяльності – професійну мотивацію та навчально-пізнавальний інтерес. Для першої категорії студентів відносяться ті, які орієнтовані на здобуття професії, прагнуть працювати за фахом, що і мотивує їх до навчання. До другої категорії відносяться студенти, яким цікава власне навчальна діяльність, наукові пошуки та можливість дізнатись щось нове. Це конструктивний мотив, але він виключає з себе розуміння власної професійної зацікавленості. Тобто, студентові цікаво навчатись будь-де, оскільки важливим для нього є здобуття знань, а не здобуття професії. Для таких студентів важливо формувати і професійний інтерес та бачення себе як професіонала.

Проаналізуємо розподіл мотивів навчальної діяльності за допомогою іншої методики. За шкалою «набуття знань» максимальну кількість балів набрали 8 досліджуваних (20% студентів). За шкалою «Оволодіння професією» найбільшу кількість балів набрали 17,5% досліджуваних (7 студентів). За шкалою «отримання диплому» максимальну кількість балів набрали 62,5% студентів (25 респондентів). Отримані результати представлені на рисунку 2.3.

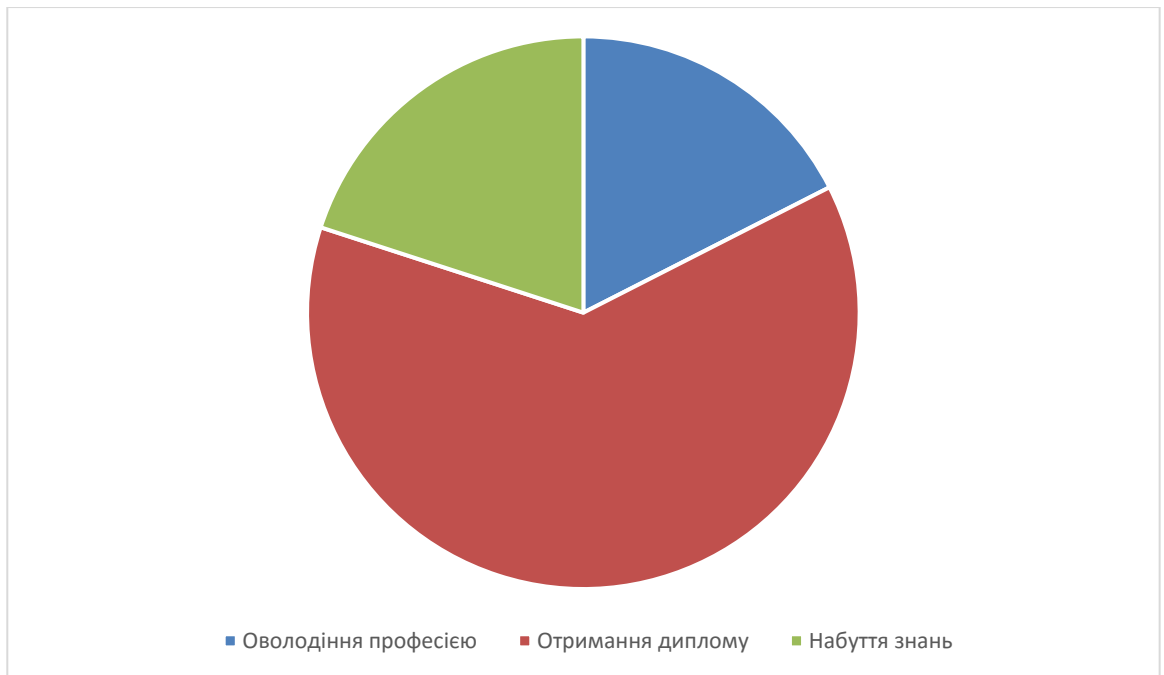

Рисунок 3.3. Показники навчальної мотивації студентів

Як бачимо, результати цієї методики збігаються з результатами попередньої. Суттєва більшість студентів обирають неконструктивні мотиви навчання, зокрема, отримання диплом. Це свідчить про формальність процесу здобуття освіти у сприйнятті студента, негативне налаштування на нього, відсутність готовності до роботи за професією.

Проаналізуємо методики, спрямовані на вивчення особливостей романтичних стосунків у студентів.

Так, за шкалою тривожності в стосунках 27,5% досліджуваних продемонстрували високий рівень розвитку. 52,5% досліджуваних мають середній рівень розвитку тривожності в стосунках (21 досліджуваний). Низький рівень тривожності у стосунках зафіксовано у 20% респондентів (8 осіб). За шкалою уникнення близькості в стосунках 22,5% досліджуваних продемонстрували високий рівень розвитку. 45% досліджуваних мають середній рівень розвитку уникнення близькості в стосунках (18 досліджуваних). Низький рівень уникнення близькості у стосунках зафіксовано у 32,5% респондентів (13 осіб). Отримані результати представлені на рисунку 2.4.

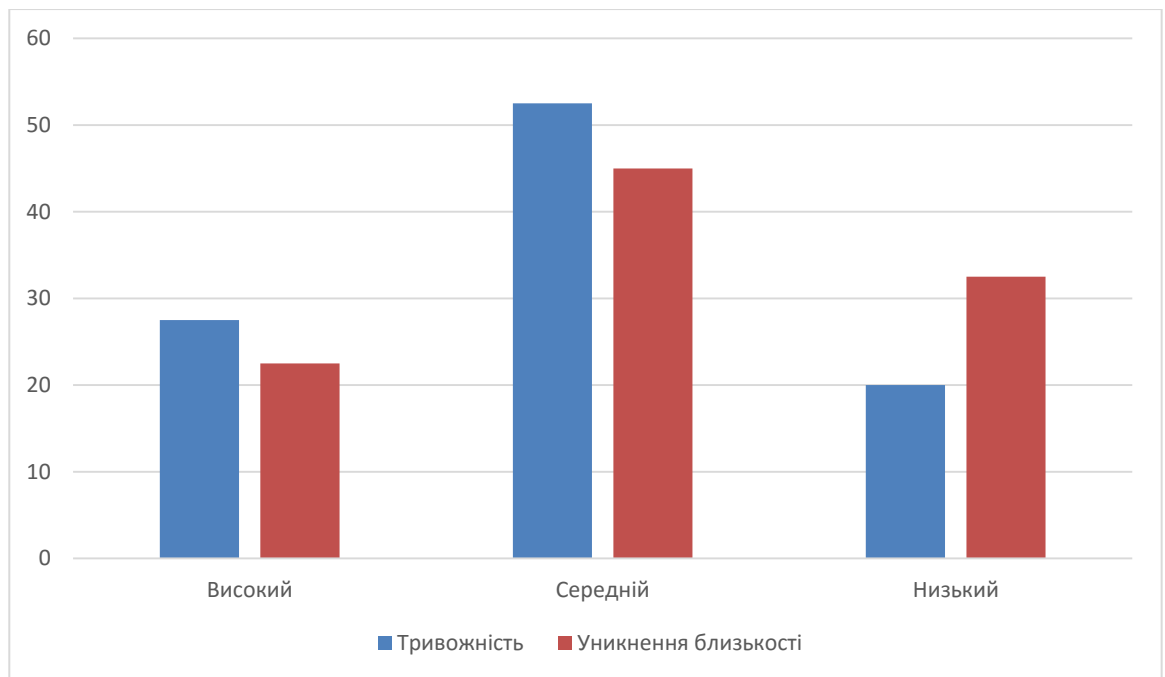

Рисунок 3.4. Особливості досвіду романтичних стосунків у студентів

Як бачимо, у більшості студентів переважає позитивний досвід переживання романтичних стосунків. Зокрема, в досліджуваних зафіксовано переважаючу кількість середнього та низького рівня тривожності у стосунках та середнього та низького рівня уникнення близькості. Однак, дещо вищою є кількість осіб з високим рівнем тривожності. Що говорить про деяку невдоволеність стосунками. Оскільки вони викликають негативні переживання. Встановлено, що немає відмінностей між виявленими даними та нормальним розподілом, що підтвердив одновибірковий критерій λ Колмогорова-Смірнова (не існує статистично значимих відмінностей між емпіричним розподілом та нормальним розподілом), де $\lambda=3,263$, $p=0,196$.

Проаналізуємо показники, отримані за допомогою методики вивчення романтичної прив'язаності.

Так, за шкалою фрустрації в стосунках 27,5% досліджуваних продемонстрували високий рівень розвитку. 52,5% досліджуваних мають середній рівень розвитку фрустрації в стосунках (21 досліджуваний). Низький рівень фрустрації у стосунках зафіксовано у 20% респондентів (8 осіб). Встановлено, що немає відмінностей між виявленими даними та

нормальним розподілом, що підтвердив одновибірковий критерій λ Колмогорова-Смірнова (не існує статистично значимих відмінностей між емпіричним розподілом та нормальним розподілом), де $\lambda=2,283$, $p=0,103$.

За шкалою прагнення до близькості в стосунках 45% досліджуваних продемонстрували високий рівень розвитку. 22,5% досліджуваних мають середній рівень прагнення до близькості в стосунках (9 досліджуваних). Низький рівень прагнення до близькості у стосунках зафіксовано у 32,5% респондентів (13 осіб). Встановлено, що немає відмінностей між виявленими даними та нормальним розподілом, що підтвердив одновибірковий критерій λ Колмогорова-Смірнова (не існує статистично значимих відмінностей між емпіричним розподілом та нормальним розподілом), де $\lambda=4,248$, $p=0,098$.

За шкалою самопідтримки в стосунках 25% досліджуваних продемонстрували високий рівень розвитку. 55% досліджуваних мають середній рівень розвитку самопідтримки в стосунках (22 досліджуваних). Низький рівень самопідтримки у стосунках зафіксовано у 20% респондентів (8 осіб). Встановлено, що немає відмінностей між виявленими даними та нормальним розподілом, що підтвердив одновибірковий критерій λ Колмогорова-Смірнова (не існує статистично значимих відмінностей між емпіричним розподілом та нормальним розподілом), де $\lambda=2,876$, $p=0,068$.

За шкалою амбівалентності в стосунках 22,5% досліджуваних продемонстрували високий рівень розвитку. 30% досліджуваних мають середній рівень амбівалентності в стосунках (12 досліджуваних). Низький рівень амбівалентності у стосунках зафіксовано у 47,5% респондентів (19 осіб). Встановлено, що немає відмінностей між виявленими даними та нормальним розподілом, що підтвердив одновибірковий критерій λ Колмогорова-Смірнова (не існує статистично значимих відмінностей між емпіричним розподілом та нормальним розподілом), де $\lambda=5,012$, $p=0,113$.

За шкалою довіри в стосунках 40% досліджуваних продемонстрували високий рівень розвитку. 30% досліджуваних мають середній рівень розвитку довіри в стосунках (12 досліджуваних). Низький рівень довіри у

стосунках зафіксовано у 30% респондентів (12 осіб). Встановлено, що немає відмінностей між виявленими даними та нормальним розподілом, що підтвердив одновибірковий критерій λ Колмогорова-Смірнова (не існує статистично значимих відмінностей між емпіричним розподілом та нормальним розподілом), де $\lambda=3,025$, $p=0,058$.

За шкалою ревнощів в стосунках 12,5% досліджуваних продемонстрували високий рівень розвитку. 67,5% досліджуваних мають середній рівень ревнощів в стосунках (27 досліджуваних). Низький рівень ревнощів у стосунках зафіксовано у 20% респондентів (8 осіб). Встановлено, що немає відмінностей між виявленими даними та нормальним розподілом, що підтвердив одновибірковий критерій λ Колмогорова-Смірнова (не існує статистично значимих відмінностей між емпіричним розподілом та нормальним розподілом), де $\lambda=2,263$, $p=0,196$.

За шкалою злиття з партнером в стосунках 22,5% досліджуваних продемонстрували високий рівень розвитку. 30% досліджуваних мають середній рівень злиття з партнером в стосунках (12 досліджуваних). Низький рівень злиття з партнером у стосунках зафіксовано у 47,5% респондентів (19 осіб). Встановлено, що немає відмінностей між виявленими даними та нормальним розподілом, що підтвердив одновибірковий критерій λ Колмогорова-Смірнова (не існує статистично значимих відмінностей між емпіричним розподілом та нормальним розподілом), де $\lambda = 4,038$, $p = 0,083$. Отримані результати представлені на рисунку 2.5.

Показники навчальної мотивації	Оволодіння професією	0,241*		0,584**	0,426**		0,341**	0,327**
	Отримання знань		0,241*	0,314*		0,347**		
	Отримання диплому	0,584**	0,231*					0,289*

Примітка: * - рівень значимості $p = 0,05$; ** - рівень значимості $p = 0,01$.

Як бачимо, існує статистично підтверджений високий ступінь зв'язку між наступними параметрами:

- між мотивом «оволодіння професією» та фрустрацією ($r = 0,241$; $p = 0,05$); самопідтримкою ($r = 0,584$; $p = 0,01$); амбівалентністю ($r = 0,426$; $p = 0,01$); ревнощами ($r = 0,341$; $p = 0,01$); злиття ($r = 0,327$; $p = 0,01$);

- між мотивом «отримання знань» та прагненням до зближення ($r = 0,241$; $p = 0,05$); самопідтримкою ($r = 0,314$; $p = 0,05$); довірою ($r = 0,347$; $p = 0,01$);

- між мотивом «отримання диплому» та фрустрацією ($r = 0,584$; $p = 0,01$); прагнення до зближення ($r = 0,231$; $p = 0,05$); злиттям ($r = 0,289$; $p = 0,05$).

Оскільки коефіцієнт кореляції Пірсона є лінійним, тобто зв'язок між рівнями прояву різних явищ є прямопропорційним, та позитивним, ми можемо зробити висновок про наявність зв'язку між особливостями академічної мотивації та досвідом переживання романтичних стосунків.

Таблиця 3.3.

Коефіцієнти кореляції Пірсона між показниками романтичної прив'язаності та навчальною мотивацією

		Особливості романтичної прив'язаності						
		Фрустрація	Прагнення до зближення	Самопідтримка	Амбівалентність	Довіра	Ревнощі	Зліття
Показники навчальної мотивації	Комунікативний		0,457**			0,387**	0,189*	
	Уникнення невдач	0,314*		0,437**				0,284*
	Професійний	0,574**		0,296*				
	Навчально-пізнавальний		0,475**				0,275*	

Примітка: * - рівень значимості $p = 0,05$; ** - рівень значимості $p = 0,01$.

Як бачимо, існує статистично підтверджений високий ступінь зв'язку між наступними параметрами:

- між мотивом «комунікативний» та прагненням до зближення ($r = 0,457$; $p = 0,01$); довірою ($r = 0,0387$; $p = 0,01$); ревнощами ($r = 0,189$; $p = 0,01$);

- між мотивом «уникнення невдач» та фрустрацією ($r = 0,314$ $p = 0,05$); самопідтримкою ($r = 0,437$; $p = 0,01$); злиттям ($r = 0,284$; $p = 0,05$);

- між мотивом «професійний» та фрустрацією ($r = 0,574$; $p = 0,01$); самопідтримкою ($r = 0,296$; $p = 0,05$);

- між мотивом «навчально-пізнавальний» та прагненням до зближення ($r = 0,475$; $p = 0,01$); ревнощами ($r = 0,275$; $p = 0,05$).

Оскільки коефіцієнт кореляції Пірсона є лінійним, тобто зв'язок між рівнями прояву різних явищ є прямопропорційним, ми можемо зробити висновок про наявність зв'язку між особливостями академічної мотивації та досвідом переживання романтичних стосунків.

Таблиця 3.4.

Коефіцієнти кореляції Пірсона між показниками досвіду романтичної прив'язаності та навчальною мотивацією

		Тип прихильності	
		Тривожність	Уникнення близькості
Показники навчальної мотивації	Оволодіння професією	0,478**	0,382**
	Отримання знань		0,241*

	Отримання диплому	0,584**	0,531**
--	--------------------------	---------	---------

Примітка: * - рівень значимості $p = 0,05$; ** - рівень значимості $p = 0,01$

Як бачимо, існує статистично підтверджений високий ступінь зв'язку між наступними параметрами:

- між мотивом «оволодіння професією» та тривожністю ($r = 0,478$; $p = 0,01$); уникненням близькості ($r = 0,382$; $p = 0,01$);

- між мотивом «отримання знань» та уникненням близькості ($r = 0,241$; $p = 0,05$);

- між мотивом «отримання диплому» та тривожністю ($r = 0,584$; $p = 0,01$); уникненням близькості ($r = 0,531$; $p = 0,01$).

Оскільки коефіцієнт кореляції Пірсона є лінійним, тобто зв'язок між рівнями прояву різних явищ є прямопропорційним, ми можемо зробити висновок про наявність зв'язку між особливостями академічної мотивації та досвідом переживання романтичних стосунків.

Таблиця 3.5.

Коефіцієнти кореляції Пірсона між показниками досвіду романтичної прив'язаності та навчальною мотивацією

		Досвід романтичної прив'язаності	
		Тривожність	Уникнення близькості
Показники навчальної мотивації	Комунікативний	-0,271*	-0,209**

	Уникнення невдач	0,387**	0,327*
	Професійний		
	Навчально-пізнавальний	-0,152*	

Примітка: * - рівень значимості $p = 0,05$; ** - рівень значимості $p = 0,01$

Як бачимо, існує статистично підтверджений високий ступінь зв'язку між наступними параметрами:

- між мотивом «комунікаційний» та тривожністю ($r = -0,271$; $p = 0,05$);
уникненням близькості ($r = -0,209$; $p = 0,01$);

- між мотивом «уникненням невдач» та тривожністю ($r = 0,387$; $p = 0,01$);
уникненням близькості ($r = 0,327$; $p = 0,01$);

- між мотивом «навчально-пізнавальний» та тривожністю ($r = -0,152$; $p = 0,05$).

Оскільки коефіцієнт кореляції Пірсона є лінійним, тобто зв'язок між рівнями прояву різних явищ є прямопропорційним, ми можемо зробити висновок про наявність зв'язку між особливостями академічної мотивації та досвідом переживання романтичних стосунків.

3.2. Дослідження взаємозв'язку типу прихильності та академічної мотивації студентів.

Отримавши результати проходження методик респондентами, було вирішено провести кореляційний аналіз окремо для студентів чоловічої та жіночої статі.

Результати первинного статистичного аналізу:

Таблиця 3.6

Статистика				
		Набуття знань	Отримання диплому	Оволодіння професією
N	Валидные	40	40	40
	Пропущенные	0	0	0
Среднее		6,853	5,128	4,364
Медиана		6,9	5,115	4,5
а. Стать = Чоловіки				

Таблиця 3.7

Статистика				
		Набуття знань	Отримання диплому	Оволодіння професією
N	Валидные	40	40	40
	Пропущенные	0	0	0
Среднее		7,00675	5,46375	4,6705
Медиана		6,985	5,5	4,685
а. Стать = Жінки				

Таблиця 3.8

Статистика

		Комунікативні мотиви	Професійні мотиви	Навчально-пізнавальні мотиви	Мотиви уникнення невдач
N	Валидные	40	40	40	40
	Пропущенные	0	0	0	0
Среднее		3,52975	3,70525	2,81625	2,572
Медиана		3,535	3,71	2,865	2,45
а. Стать = Чоловіки					

Таблиця 3.9

Статистика					
		Комунікативні мотиви	Професійні мотиви	Навчально-пізнавальні мотиви	Мотиви уникнення невдач
N	Валидные	40	40	40	40
	Пропущенные	0	0	0	0
Среднее		3,4495	3,66475	3,17425	2,4975
Медиана		3,51	3,715	3,255	2,585
а. Стать = Жінки					

Таблиця 3.10

Статистика			
		Тривожність в стосунках прив'язаності	Уникнення близькості в стосунках прив'язаності
N	Валидные	40	40
	Пропущенные	0	0
Среднее		61,05	49,725
Медиана		59,5	49
а. Стать = Чоловіки			

Таблиця 3.11

Статистика			
		Тривожність в стосунках прив'язаності	Уникнення близькості в стосунках прив'язаності
N	Валидные	40	40
	Пропущенные	0	0
Среднее		62,8	49,5
Медиана		62,5	47,5
а. Стать = Жінки			

Для полегшення інтерпретації отриманих результатів дослідження, аналіз проводився окремо для чоловіків та жінок.

Для встановлення взаємозв'язків нами було обрано використання параметричного критерію, що зобов'язало нас провести перевірку розподілу на нормальність.

Таблиця 3.12

**Перевірка нормальності розподілу за допомогою критерія
Шапіро-Вілка (для чоловіків)**

Показник	Статистика критерія	Значимість	Розподіл
Отримання диплому	0,976	0,546	Нормальний
Отримання знань	0,981	0,723	Нормальний
Оволодіння професією	0,916	0,165	Нормальний
Навчально-пізнавальний	0,978	0,627	Нормальний
Уникнення невдач	0,961	0,185	Нормальний

Професійний	0,977	0,563	Нормальний
Комунікативний	0,981	0,711	Нормальний
Тривожність	0,973	0,452	Нормальний
Уникнення близькості	0,952	0,089	Нормальний

Використавши кореляційний аналіз, вдалося встановити наступні значимі взаємозв'язки між показниками (Табл.3.13):

Таблиця 3.13

	Тривожність у стосунках	Уникнення близькості
Отримання диплому		,413**
Уникнення невдач		,316*

Примітка: * - рівень значимості $p = 0,05$; ** - рівень значимості $p = 0,01$.

Дані ілюструють, що існує статистично підтверджений високий ступінь зв'язку між шкалами «Отримання диплому» та «Уникнення близькості», що може свідчити про тенденцію студентів-чоловіків до концентрації уваги на значимих мотивах отримання свідоцтва про здобуту освіти, при цьому зневажаючи певною мірою важливістю близькості у романтичних стосунках. До того ж, виявлений зв'язок між шкалами «Уникнення невдач» та «Уникнення близькості» дає змогу зробити припущення, щодо вибору чоловіками «стратегії усамітнення» у період отримання знань, з метою уникнення невдач, які можуть виникнути як у сфері навчання, так і особистому житті. Зауважимо, що дослідження Т. Казанцевої [23] свідчать про те, що існує особливий феномен уникнення близькості, який за своєю

суттю є рисою характеру, яка свідчить про несформованість особистої автономії, що може бути характерним для респондентів нашого дослідження.

Таблиця 3.14

**Перевірка нормальності розподілу за допомогою критерія
Шапіро-Вілка (для жінок)**

Показник	Статистика критерія	Значимість	Розподіл
Отримання диплому	0,963	0,215	Нормальний
Отримання знань	0,981	0,726	Нормальний
Оволодіння професією	0,972	0,402	Нормальний
Навчально-пізнавальний	0,981	0,738	Нормальний
Уникнення невдач	0,978	0,612	Нормальний
Професійний	0,976	0,549	Нормальний
Комунікативний	0,962	0,194	Нормальний
Тривожність	0,989	0,968	Нормальний
Уникнення близькості	0,973	0,438	Нормальний

Встановлені значимі зв'язки між наступними шкалами (Табл 3.15):

Таблиця 3.15

	Тривожність у стосунках	Уникнення близькості
Отримання диплому	,412**	

Уникнення невдач		,346*
------------------	--	-------

Примітка: * - рівень значимості $p = 0,05$; ** - рівень значимості $p = 0,01$.

Як бачимо, між шкалами «Тривожність у стосунках» та «Отримання диплому» наявний прямий підтверджений зв'язок. Такий тип прихильності свідчить про бажання високого ступеня емоційної близькості із партнером, яке для жінок буде збільшуватися прямопропорційно із прагненням до отримання свідоцтва про закінчення навчання. Проте, оскільки мотив отримання диплому сам по собі не передбачає безпосередньої зацікавленості до самої діяльності, то можна зробити припущення про відання переваги жінками сфері стосунків під час навчання. Адже між шкалами «Уникнення невдач» та «Уникнення близькості» також встановлено зв'язок, що може свідчити про однакову із чоловіками потребу в дистанціюванні від партнера, під час реальної залученості у процес оволодіння новими навичками. Дослідження М.Прохорової [45] у доволі близькій до навчальної трудовій діяльності, довели, що показники мотивації у жінок та чоловіків мають невеликі розходження.

3.3. Дослідження взаємозв'язку стильових особливостей побудови міжособистісних стосунків та академічної мотивації студентів.

Таблиця 3.16

Статистика				
		Близкість	Злиття	Сепарація
N	Валидные	40	40	40
	Пропущенные	0	0	0
Среднее		88,05	81,825	69,65
Медиана		88	82,5	69
а. Стать = Чоловіки				

Таблиця 3.17

Статистика				
		Блиькість	Злиття	Сепарація
N	Валидные	40	40	40
	Пропущенные	0	0	0
Среднее		90,325	83,05	68,05
Медиана		89	83,5	68
а. Стать = Жінки				

Таблиця 3.18

**Перевірка нормальності розподілу за допомогою критерія
Шапіро-Вілка (для чоловіків)**

Показник	Статистика критерія	Значимість	Розподіл
Блиькість	0,967	0,298	Нормальний
Злиття	0,950	0,075	Нормальний
Сепарація	0,988	0,940	Нормальний

Розглянемо виявлені взаємозв'язки (Табл.3.19):

Таблиця 3.19

	Блиькість	Сепарація
Оволодіння професією	,412*	
Отримання диплому		,316*

Примітка: * - рівень значимості $p = 0,05$; ** - рівень значимості $p = 0,01$.

Встановлено статистично значимий зв'язок між шкалами «Близькість» та «Оволодіння професією». Такий результат свідчить про прагнення чоловіків до близькості із романтичним партнером саме під час оволодіння професійними навичками, на відміну від ситуації із формальним отриманням свідоцтва. Зв'язок між шкалами «Отримання диплому» та «Сепарація» цілком підтверджує зроблене нами раніше припущення про необхідність для чоловіків у віддалені від романтичного партнера, коли на перший план виходить потреба у здобутті диплому. Дослідження Є.Ільїна[20] підтверджують, що загалом для чоловіків більш яскраво виражена мотивація до отримання знань, що може частково пояснювати наявну сепарацію у романтичних відносинах, а отримані дані наукових напрацювань І. Бару[9] засвідчують про виражене прагнення юнаків до автономії, що відображається у прагненні до незалежності, яке й відображає гендерноспецифічні моделі поведінки чоловіків у міжособистісних відносинах.

Таблиця 3.20

**Перевірка нормальності розподілу за допомогою критерія
Шапіро-Вілка (для жінок)**

Показник	Статистика критерія	Значимість	Розподіл
Близькість	0,960	0,174	Нормальний
Злиття	0,980	0,676	Нормальний
Сепарація	0,987	0,911	Нормальний

Нам вдалося встановити зв'язки між наступними шкалами (Табл.3.21)

Таблиця 3.21

	Близькість	Злиття	Сепарація
Оволодіння професією		,375*	
Професійний мотив	,578*		
Уникнення невдач			,224*

Примітка: * - рівень значимості $p = 0,05$; ** - рівень значимості $p = 0,01$.

Прямий зв'язок між шкалами «Оволодіння професією» та «Злиття», «Професійний мотив» та «Близькість» на нашу думку пояснюється гендерноспецифічними особливостями партнерської комунікації для жінок, які вже були описані у працях І.Бару [9]. Опис шкали опитувальника стилю міжособистісних стосунків «Злиття» тотожній з напрацюваннями дослідника, який виділяє міжособистісну залежність, схильність до емоційного спирання на інших, невпевненість у собі та суб'єктивне відчуття самотності в окремий фактор, який за своїм проявом більш характерний для жіночої статі.

Звернімо увагу на те, що виявлений зв'язок між шкалами «Уникнення невдач» та «Сепарація» вкотре підтверджує нашу думку про необхідність уникнення контакту у сфері особистих відносин, яка прямопропорційно зростає разом з потребою в уникненні невдач у навчальній діяльності. Ми вважаємо, що романтичні стосунки завжди потребують докладання зусиль, і потреба у зосередженні уваги на навчанні з метою уникнення можливих невдач у такому разі займає перше місце серед пріоритетів молодої людини. У ході дослідження Ю, Антошко, яке стосувалося уявлення студентів про образ ідеального романтичного партнера, встановлено, що для жінок прояв допитливості, бажання оволодіти новими знаннями, може знизити потребу у романтичному партнері як головному джерелу емоційного задоволення, [2] що на нашу думку, може пояснювати виявлений нами зв'язок.

3.4. Дослідження взаємозв'язку характеристик романтичної прив'язаності та академічної мотивації студентів.

Таблиця 3.22

Статистика								
		Фрустрація	Прагнення до зближення	Самопідтримка	Амбівалентність	Довіра	Ревнощі	Злиття з партнером
N	Валидні	40	40	40	40	40	40	40
	Пропущені	0	0	0	0	0	0	0
Середнє		2,965	4,3525	3,64575	3,9495	3,9355	3,441	3,6235
Медиана		2,995	4,25	3,52	3,915	3,975	3,45	3,59
а. Стать = Чоловіки								

Таблиця 3.23

Статистика								
		Фрустрація	Прагнення до зближення	Самопідтримка	Амбівалентність	Довіра	Ревнощі	Злиття з партнером
N	Валидні	40	40	40	40	40	40	40
	Пропущені	0	0	0	0	0	0	0
Середнє		3,1535	4,18825	3,715	4,10075	3,91325	3,4615	3,491
Медиана		3,24	4,175	3,655	4,105	3,89	3,405	3,47
а. Стать = Жінки								

Таблиця 3.24

**Перевірка нормальності розподілу за допомогою критерія
Шапіро-Вілка (для чоловіків)**

Показник	Статистика критерія	Значимість	Розподіл
Фрустрація	0,989	0,963	Нормальний
Прагнення до зближення	0,973	0,459	Нормальний
Самопідтримка	0,961	0,180	Нормальний
Амбівалентність	0,961	0,186	Нормальний
Довіра	0,980	0,681	Нормальний
Ревнощі	0,988	0,941	Нормальний
Злиття	0,992	0,990	Нормальний

Розглянемо виявлені зв'язки (Табл.3.25):

Таблиця 3.25

	Фрустрація	Ревнощі	Самопідтримка
Професійні мотиви	-,331*		
Комунікативні мотиви		-354*	

Отримання диплому			,345*
-------------------	--	--	-------

Цікавими, на наш погляд, є встановлені від'ємні кореляції між шкалами «Професійні мотиви» і «Фрустрація», та «Комунікативні мотиви» і «Ревнощі». Оскільки фрустрація розглядається у нашій роботі як емоційний стан, який виникає у відповідь на невдачі у досягненні будь-якої мети або потреби і появи внутрішніх перепон, які заважають досягнути поставлених цілей, то отриманий зв'язок може свідчити про направленість уваги на досягнення успіху пов'язаних із отриманням професійних навичок, який у такому випадку приводить до збільшення мотивації і зосередженості на навчанні, і тому може пропорційно зменшувати рівень вищезгаданого явища у стосунках. Також, збільшення комунікативних мотивів (які пов'язані із потребами у спілкуванні) можна пояснити як задоволення комунікаціями у сфері навчання можливої нестачі обговорення о переживаннях у романтичних стосунках, які за дослідженням проведеним І.Фурмановим [52] характерні для чоловіків, для яких ситуації ревнощів впливає на вибір стратегії підтримання власної самооцінки, що цілком може реалізуватися у сфері оволодіння знаннями.

Прямий зв'язок між шкалами «Отримання диплому» та «Самопідтримка» вкотре наводить нас на правильність припущення, щодо тенденції чоловіків займати відсторонену позицію у романтичних стосунках, більше опираючись на навички самопідтримки, які у даній ситуації можуть давати більший імпульс для досягнення цілей, аніж пошук підтримки від романтичного партнера.

Таблиця 3.26

**Перевірка нормальності розподілу за допомогою критерія
Шапіро-Вілка(для жінок)**

Показник	Статистика критерія	Значимість	Розподіл
Фрустрація	0,971	0,386	Нормальний
Прагнення до зближення	0,987	0,926	Нормальний
Самопідтримка	0,985	0,854	Нормальний
Амбівалентність	0,971	0,377	Нормальний
Довіра	0,973	0,440	Нормальний
Ревнощі	0,984	0,830	Нормальний
Злиття	0,950	0,077	Нормальний

Результати кореляційного аналізу для жінок виявили статистично підтверджений зв'язок між деякими шкалами (Табл.3.27):

Таблиця 3.27

	Довіра	Злиття
Навчально-пізнавальний мотив	,412*	
Уникнення невдач		-,316*

Зв'язок між шкалами «Навчально-пізнавальний мотив» і «Довіра» та від'ємний між «Уникнення невдач» і «Злиття» підтверджує раніше описані у нашій роботі припущення про значимість теплих, довірливих стосунків для жінок, потреба у яких прямопропорційно зростає із орієнтацією на

оволодіння новими знаннями у навчально-пізнавальній сфері, та зниженні потреби у злитті з партнером зі збільшенням мотиву уникнення невдач у навчальній діяльності.

3.5. Аналіз та інтерпретація результатів дослідження.

Результати анкетування студентів щодо особливостей романтичних стосунків та академічної мотивації

Таблиця 3.28

	декілька місяців	більше року	більше трьох років
Чоловіки(студенти)	22,2	65,3	12,5
Жінки(студентки)	16,4	70,4	13,2

Отримані дані опитування показали, що більшість студентів, які приймали участь у дослідженні (65,3% серед чоловіків, та (70,4%) серед жінок знаходяться у романтичних стосунках більше року. Порівняно низький відсоток опитуваних (22,2%) серед студентів та (16,4%) студенток нещодавно вступили у стосунки, перебувають у стосунках тривалий час(більше трьох років) менша частина опитуваних. На наш погляд, такий розподіл можна пояснити віковими особливостями, адже наше дослідження проводилося серед осіб віком від 19 до 21 року, що свідчить про недостатній досвід у побудові довготривалих стосунків.

Результати опитування щодо значущості романтичних відносин (Табл.3.29) показали, що серед досліджуваних переважна більшість студенток (59,5%) визначають для себе рівень значущості романтичних стосунків як високий, також, значний відсоток чоловіків (41,1%) вважають відносини значущими у своєму житті. Зауважимо, що серед респондентів значна частина (46,4% чоловічої статі та 32,7% жіночої) відмітили для себе середній рівень значущості.

Таблиця 3.29

	Низький	Середній	Високий
Чоловіки(студенти)	12,5	46,4	41,1
Жінки(студентки)	7,8	32,7	59,5

Відповіді, надані респондентами, дали змогу диференціювати нашу вибірку за власною оцінкою академічної мотивації.

Таблиця 3.30

	низька	середня	висока
Чоловіки(студенти)	13,8	48,5	37,7
Жінки(студентки)	9,1	42,1	48,8

З даних, наведених у таблиці, бачимо що серед респондентів, які мають романтичні стосунки, більшість чоловіків (48,5%) та (37,7%) оцінюють свою академічну мотивацію на середньому та високому рівнях, також, великий відсоток жінок (42,1%) та (48,8%) мають відмінний від низького рівень мотивації.

Порівнявши отримані нами результати двох етапів дослідження, виявивши взаємозв'язки між рівнями прояву різних явищ, як на меншій виборці (40 чоловік) так і на більшій (80 чоловік), виявивши деякі відмінності щодо їх проявів у жінок та чоловіків, ми можемо зробити висновок про підтвердження нашої гіпотези про наявність зв'язку між особливостями академічної мотивації та досвідом переживання романтичних стосунків.

Проведене нами дослідження є новим, адже у проаналізованій нами літературі відсутні чіткі та повні дослідження особливостей впливу романтичних стосунків на академічну успішність та мотивацію студентів. Більшість Однак, в деяких роботах досліджено вплив романтичних стосунків на особливості навчального процесу студентів. Так. А. Устиноюю[50], встановлено особливості сприйняття романтичних стосунків студентами різних спеціальностей. Студенти-гуманітарії мають більш виражену ніж у

математиків, соціальну спрямованість, прагнучи подолати страх самотності, вони відчують потребу завжди бути серед людей, створювати з ними близькі почуттєві відносини, виявляють любов і турботу по відношенню до оточуючих. У конфліктних ситуаціях вони ведуть себе боязко, проявляють поступливість і прагнуть до досягнення компромісу. Студенти-математики більш обережні і вибагливі у встановленні контактів з-за можливості мати несприятливі наслідки в майбутньому. Вони також виявляють конформність і боязкість у відносинах, не прагнуть до вираження своєї думки. Тобто, існує зв'язок між особливостями комунікації, світоглядних та ціннісних орієнтації та особливостями переживання романтичних стосунків.

К.Бочавер [11] у своїй роботі вивчає особливості зв'язку між романтичними стосунками та стратегіями подолання стресових ситуацій. Він з'ясував, що студенти, які переживають романтичні стосунки, причому ці переживання є позитивними, більш ефективно долають труднощі, які виникають у навчальному процесі. Це підтверджує і наше дослідження, оскільки ми з'ясували, що існують зв'язки між адекватними мотивами навчальної діяльності та позитивним переживанням досвіду романтичних стосунків.

Д. Когель та А. Рикель [26] з'ясували, що існує зв'язок між успішністю кар'єрного зростання та романтичними переживаннями. Встановлено, що романтичні відносини впливають на кар'єру в значно більшому ступені, ніж кар'єра на романтичні відносини. Виділено як позитивні аспекти цього впливу, які полягають у виникненні моральної підтримки, натхнення, впевненості і т. п., так і негативні поява дефіциту часу, уваги і енергетичних ресурсів. Виявлено відмінності в оцінці сили взаємозв'язку між успішністю кар'єри і романтичними стосунками у чоловіків і жінок. Визначено особливості сприйняття та оцінки успішності власної кар'єри у людей, які

Висновки до розділу 3

1. У ході аналізу взаємозв'язку між показниками шкал особливостей романтичних стосунків у студентському віці на першому етапі з'ясовано, що студенти переживають певні труднощі у процесі романтичної взаємодії з партнерами. Показники фрустрації, амбівалентності, злиття з партнером знаходять на високому та середньому рівнях, що свідчить про переживання труднощів у романтичних стосунках. Також зафіксовані достатньо високі показники переживання тривожності та уникнення близькості у романтичних стосунках. Труднощі в переживаннях романтичних стосунків мають тісний зв'язок з неефективними типами академічної мотивації. Студенти, які переживають труднощі у романтичних стосунках та відчувають негативні емоції, схильні обирати неефективні стратегії академічної мотивації. Наприклад, отримання диплому, комунікативні мотиви та мотиви уникнення невдач.

2. Другий етап нашого дослідження показав, що існують статистично підтвержені зв'язки між особливостями романтичних стосунків та академічної мотивації студентів, зокрема в залежності від статі. Так, для чоловіків характерніша сепарація у стосунках, певне усамітнення з метою активації самопідтримки на шляху до набуття знань і отримання диплому, тоді як жінки проявляють більшу зацікавленість у підтримці та емоційному зв'язку із романтичним партнером у аналогічних обставинах. Також, виявлено що мотив уникнення невдач у навчанні шляхом віддалення від партнера однаково властивий обом представникам статі.

3. Проведене дослідження дає можливість підтвердити наше припущення, що роль особистісних, інтимних переживань у житті студента є надзвичайно важливою сферою його життя, і неодмінно здійснює вплив на мотивацію під час академічного навчання. Вона вимагає більш детальної уваги дослідників, розробки методів корекції ставлення до романтичних

стосунків, розвитку навичок міжособистісної взаємодії та в цілому є важливим та актуальним напрямом досліджень.

ВИСНОВКИ

Результати дослідження дають підстави зробити такі висновки.

1. Проаналізувавши теоретичні основи дослідження романтичних стосунків, ми визначили, що у студентському віці для таких взаємин притаманні наступні особливості: акцентування почуття любові в якості основної характеристики романтичних взаємин із протилежною статтю; підвищений інтерес до відносин любові; переживання позитивних емоцій у зв'язку з взаємодією з романтичним партнером; вибіркового характеру романтичних відносин, що включає в себе, в тому числі, і дружній компонент; акцентування подібності з романтичним партнером; бажання продовження і розвитку романтичних відносин; виражені переживання в зв'язку з відсутністю або припиненням взаємодії з коханою людиною; амбівалентна або негативна оцінка взаємодії з романтичним партнером.

Мотивація до навчання набуває особливого значення саме у період здобування студентом освіти у виші, оскільки є запорукою ефективної професійної підготовки майбутнього фахівця. Дослідження з цієї теми дають змогу впевнитися, що мотиваційна сфера має провідне значення на шляху до успішного оволодіння знаннями. Підвищення рівня академічної мотивації сприяє вдалому засвоєнню змісту освітньої програми, задоволенню пізнавальних потреб молоді людини.

2. Емпірично встановлено, що існують статистично підтвержені зв'язки між романтичними стосунками та академічною мотивацією студентів. Зокрема дослідження респондентів – чоловіків показало зв'язки між уникненням близькості у романтичних стосунках та мотивацією отримання диплому, мотивом до уникнення невдач у навчальній діяльності; між переживанням близькості у відносинах та мотивацією оволодіння професією; між сепарацією у стосунках та мотивацією до отримання диплому; між переживанням фрустрації, ревнощів та професійними і комунікативними мотивами у навчальній діяльності; між самопідтримкою та

мотивом отримання диплому. Дослідження респондентів-жінок виявило зв'язки між переживанням тривожності у стосунках та мотивацією отримання диплому; між уникненням близькості і мотивом уникнення невдач; між злиттям, близькістю у стосунках та мотивацією оволодіння професією, професійним мотивом; між сепарацією та уникненням невдач у навчальній діяльності; між довірою у відносинах та навчально-пізнавальним мотивом; між злиттям та уникненням невдач.

3. Порівнявши отримані дані нашого дослідження із даними інших дослідників та існуючими теоретичними знаннями щодо розглянутих у нашій роботі явищ, ми зробили припущення щодо можливих психологічних механізмів взаємовпливу романтичних стосунків та академічної мотивації студентів. На наш погляд, студентам чоловічої статі більш притаманна стратегія зосередження уваги на значимих мотивах здобуття знань, оволодіння професійними навичками, отримання диплому, що може призводити до меншої залученості у романтичні переживання, емоційного віддалення від партнерки, орієнтованості на самопідтримку. Для жінок характернішим є очікування посилення близькості у романтичних взаєминах, підтримки від партнера, надання пріоритету стосункам у порівнянні з мотивом оволодіння знаннями, більш формальне ставлення до отримання диплому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абабкова М.Ю. Негативные факторы учебной мотивации студентов // Здоровье – основа человеческого потенциала: проблемы и пути их решения. 2015. №1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/negativnye-factory-uchebnoy-motivatsii-studentov>
2. Анташко Ю.А. Ценностные основания представлений об идеальном романтическом партнере у современной учащейся молодежи: дис. на соискание ученой степени кандидата психологических наук. Специальность: 19.00.05 - Социальная психология. МГППУ. Москва. 2015. - 167 с.
3. Антонов В. Г., Румянцева И. А., Кротенко Т.Ю. Оценка уровня и структуры мотивации к учебе студентов бакалавриата как показателей качества образования // ПНиО. 2019. №2 (38). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/otsenka-urovnya-i-struktury-motivatsii-k-uchebe-studentov-bakalavriata-kak-pokazateley-kachestva-obrazovaniya>
4. Альберони Ф. Дружба и любовь / Ф. Альберони ; пер. с итал. Т. З. Клебановой; ред. А. В. Мудрик. – М. : Прогресс, 1. 2004– 316 с.
5. Андреева Г.М. Общение и межличностные отношения // Хрестоматия по психологии. Сост. Буртовая Е.В. - М., 2000.
6. Асмолов А. Г. Психология личности / А. Г. Асмолов — М.: МГУ, 1990. — 367 с
Бодров В.А. Психологические особенности профессиональной группы / В. А. Бодров // Практикум по дифференциальной психодиагностике профессиональной пригодности –М.: Персэ, 2003.- С.199-210.
7. Афанасенкова, Е. Л. Мотивы учения и их изменение в процессе обучения студентов вуза [Текст] : автореф. дис. ... канд. психол. наук / Е. Л. Афанасенкова. – Москва, 2005.- 23 с.
8. Баранов, А. А Психология адаптации личности [Текст] : науч.-учеб. пособие / А. А. Баранов, А. Р. Кудашев, А. А. Реан. – СПб. : Прайм-ЕВРОЗНАК, 2006. – 479 с.
9. Бару И.А. Гендерные особенности структуры расстройств партнерского взаимодействия современной студенческой

- молодежи//Вісник Харківського національного університету №1009, 2021.-С.96-99
- 10.Божович, Л. И. Проблемы формирования личности [Текст] / Л. И. Божович // Под ред. Д. И. Фельдштейна. – М. : Изд-во «Институт практической психологии», Воронеж : НПО «МОДЭК», 1997. – 352 с.
  - 11.Бочавер К.А. Романтические отношения в юношеском возрасте: представления о преодолении трудностей : автореферат дис. ... канд. психол. наук. – Москва, 2012. – 26 с.
  - 12.Боулби Дж. Привязанность /2004.— 232 с. — (Руководство , практического психолога)
  - 13.Берн Ш.М. Гендерная психология. М.: Прайм-Еврознак, 2004.-320с.
  - 14.Власенко Л. В. Концепція соціально-психологічного супроводу студентів вищих навчальних закладів // Зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – Т. IV. – Ч. 2. – К., 2001.– С. 54-6
  15. Гафаров В.В. Личность и ее взаимодействие с социальной средой : непроторенная дорога ; ред. Е.В. Акимова ; Рос. акад. мед. наук. Сиб. Отд-ние, Межведомств. лаб. эпидемиологии серд.-сосуд. заболеваний, Сиб. акад. упр. и массов. коммуникаций. – Новосибирск : СО РАН, 2008. – 275 с.
  - 16.Гордеева, Т.О. Мотивационные профили как предикторы саморегуляции и академической успешности студентов / Т.О. Гордеева, О.А. Сычева // Вестник Московского университета. Серия 14. Психология. – 2017. – № 1. – С. 67–87.
  - 17.Гордеева Т.О. Теория самодетерминации Э. Деси и Р. Райана // Психология мотивации достижения. — М.: Смысл; Издательский центр "Академия", 2006. — 332 с
  - 18.Дербеньова А. Г. Усе про мотивацію. — Х. : Вид. група «Основа», 2012.

19. Екимчик О.А. Когнитивный и эмоциональный компоненты любви у людей разного возраста: автореф. дис. ... канд. психол. наук. – М., 2009. – 27 с
20. Екимчик О.А., Крюкова Т.Л. Феноменология совладания с одиночеством в романтических отношениях.-2014.
21. Зацепин В. Любовь и долг. Ты и я / сост. Л. Антипина. – М., 1989. – 351 с.
22. Ильин, Е. П. Мотивация и мотивы [Текст] / Е. П. Ильин. – СПб. : Питер, 2000. – 512 с.
23. Ильченко В.В. Санакоева Ф.Г. Психологические детерминанты полового поведения и интимно-личностных установок молодежи. Карминские чтения: материалы Всероссийской научной конференции, 10-11 ноября 2015г. СПб.: ПГУПС, 2015. С.159-163
24. Казанцева Т.В. Адаптация модифицированной методики «Опыт близких отношений» К. Бреннан и Р. К. Фрейли
25. Казанцева Т. В. Новое в исследованиях психологической близости // Вестник Санкт-Петербургского университета. Социология. 2011. №2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/novoe-v-issledovaniyah-psihologicheskoy-blizosti>
26. Карымова О. С., Бирюкова М. В. Особенности отношения к измене и проявление ревности в студенческом возрасте // Психология и педагогика: методика и проблемы практического применения. 2011. №23. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-otnosheniya-k-izmene-i-proyavlenie-revnosti-v-studencheskom-vozhraze>
27. Киселёва, Н. С. Формирование учебно-профессиональной мотивации студентов младших курсов педагогических специальностей вуза средствами психологического тренинга [Текст] : автореф. дис. ... канд. психол. наук / Н. С. Киселёва. – СПб., 2007. – 23 с.
28. Коваль В.Ю. Особливості міжособистісних відносин у студентському колективі / Херсонський державний університет., 2018.

29. Когель Д.Д., Рикель А.М. Представления о взаимосвязи успешности карьеры и романтических отношений. // Научно-психологический журнал. - 2015. - №1(17). - С.111-118.
30. Кон И. С. Дружба : этико-психологический очерк / И. С. Кон. – М. : Политиздат, 1980. – 255 с.
31. Кроник А.А. Психология человеческих отношений / А.А. Кроник, Е.А. Кроник. - Дубна : Когито-Центр, 1998.
32. Круглова Е.В. Стиль привязанности и отношения с романтическим партнером у сиблингов // Вестник Костромского государственного университета им. Н.А. Некрасова. Серия: Педагогика. Психология. Социальная работа. Ювенология. Социокинетика. 2009.
33. Крюкова Т.Л. Психология совладания с трудностями в близких (межличностных) отношениях / Т.Л. Крюкова, О.А. Екимчик, Т.П. Опекина – Кострома: Издво. Космтрот. Гос.ун-та, 2019- 340с.
34. Левин, К. Намерения, воля и потребность [Текст] / К. Левин // Левин, К. Динамическая психология. Избранные труды. –М. : Смысл, 2001. – С. 125–164.
35. Леонтьев, А. Н. Деятельность Сознание. Личность. [Текст] / А. Н. Леонтьев. – М. : Изд-во МГУ, 1975. – 304 с.
36. Максименко С.Д., Бучма В.В., Гурова О.В. [та ін.] Діяльнісна самореалізація особистості в освітньому просторі: монографія [Електронний ресурс] – Київ: Видавничий Дім «Слово», 2017. – 242 с. ISBN 978-966-194-291-1. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/709731/>
37. Маркова, А. К. Формирование мотивации учения в школьном возрасте : / А. К. Маркова. - М., 1983. – 96 с.
38. Малгатаева М. М. Психологическая и социальная сущность феномена симпатии // Исследования и разработки в перспективных научных областях. Новосибирск, 2017. С. 81-86.

39. Маслоу, А. Мотивация и личность / А. Маслоу ; Терминологическая правка В. Данченко. – СПб. : Питер, 2003. –
40. Мешков, Н. И. Становление учебно-профессиональной мотивации студентов в процессе подготовки педагогических кадров в университете : дис. д-ра психол. наук / Н. И. Мешков. – Саранск, 1993. – 383 с.
41. Михальчик Т.С. Чувства // Курс общей, возрастной и педагогической психологии. - Вып. 2. - М.: Просвещение, 2002. – 187 с.
42. Москаленко В.В. Психологія соціального впливу: навч. посіб./ В.В.Москаленко. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 448 с.
43. Несына С.В. Романтическая любовь в ранней юности как психологическое явление: Автореф. дисс. канд. психологических наук // Тамбовский государственный университет им. Г.Р. Державина. – Тамбов, 2004. – 25 с.
44. Обозов Н. Н. Психология межличностных отношений / Н. Н. Обозов. — К. : Лыбидь, 1990. — 191 с.
45. Орлов, А. А. Развитие познавательного потенциала студентов в образовательном пространстве педагогического вуза [Текст] / А. А. Орлов // Педагогика. – 2009. – № 8. – С. 47–57.
46. Помиткіна Л.В. Психологія прийняття особистістю стратегічних життєвих рішень: монографія/Любов Віталіївна Помиткіна.- К.:Кафедра, 2013.-381 с.
47. Петрушин С. В. — Любовь и другие человеческие отношения. 2006
48. Петрова А. А. Роль симпатии в преодолении подросткового одиночества: автореф. дис. ... канд. соц. наук. Тамбов, 2011.
49. Пророк Н.В., Кондратенко Л.О., Манилова Л.М. [та ін.] Психологічна діагностика мотивації особистості до навчання в умовах інформаційного суспільства : монографія// Видавничий Дім «Слово», 2020. 131 с.URL: <http://lib.iitta.gov.ua/723282/>

50. Прохоров, А.О. Психические состояния и их функции / А.О. Прохоров – Казань : Изд-во КГПИ, 1994. – 168 с.
51. Прохорова М.В., Прохоров В. М. Особенности внутренней и внешней мотивации трудовой деятельности женщин и мужчин // Вестник Костромского государственного университета. Серия: Педагогика. Психология. Социокинетика. 2016. №3. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-vnutrenney-i-vneshney-motivatsii-trudovoy-deyatelnosti-zhenschin-i-muzhchin>
52. Реан А.А., Якунин В.А. Научно-методический сборник, 2004
53. Рогов, М. Г. Структура мотивации учения в системе непрерывного профессионального образования / М. Г. Рогов // Психология и практика. Т. 4. Вып. 2. – Ярославль, 1998. – С. 174–175.
54. Розенова М. И. Отношения любви в контексте образования и развития личности: автореф. дис. ... д-ра психол. наук. М., 2006.
55. Руденко Л.А. Міжособистісні стосунки як чинник соціального становлення особистості / Наукові записки Українського католицького університету. – С. 198–207.
56. Современные психолого-педагогические проблемы высшей школы / Под ред. Б. Г. Ананьева, Н. В. Кузьмино
57. Сугарова Ф.Г., Цораева С.В. Проблемы поддержания мотивации студентов к учебе // Проблемы педагогики. 2019. №3 (42). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/problemy-podderzhaniya-motivatsii-studentov-k>
58. Устинова А. Взаимосвязь представлений о страхе, особенностях межличностных отношений и характеристик любви у студентов [Текст] / А. Устинова, Е. В. Левченко // Человек в мире. Мир в человеке: актуальные проблемы философии, социологии, политологии и психологии: Материалы XIII Междунар. науч.-практ. конф. молодых

- ученых (20–22 октября 2010 г.) / Перм. гос. ун-т. — Пермь, 2010. — С. 334–338.
59. Шакуров Р. Х. Эмоция. Личность. Деятельность. (Механизмы психодинамики). – Казань: Центр инновационных технологий, 2001. – 180 с.
60. Фурманов И.А. Половые, возрастные и ролевые различия в коммуникационных реакциях на ситуацию, вызывающую ревность // Актуальные психологические исследования 2015. - С.73-83
61. Франкл В.Э. Психотерапия на практике СПб.: Речь, 2001. — 256 с. — (Мастерская психологии и психотерапии)
62. Фридман Л.М. Мотивация учения / Фридман Л.М., И.Ю. Кулагина. - М.: Просвещение, 1991. - 288 с.
63. Хорни К. Невротическая личность нашего времени. М., 2000.
64. Хохлова М.А., Нечай Н.М. Исследование резервов мотивации студентов к учебной деятельности // ОНВ. 2011. №6 (102). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/issledovanie-rezervov-motivatsii-studentov-k-uchebnoy-deyatelnosti>
65. Цветкова Наталья Афанасьевна, Макарова Елена Юрьевна Гендерные особенности представлений о любви в юношеском возрасте // Теория и практика общественного развития. 2014. №21. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/gendernye-osobennosti-predstavleniy-o-lyubvi-v-yunosheskom-vozhraze>
66. Юнг К.Г. Проблемы души нашего времени. М «Прогресс», 1994.
67. Яремчук М.В. Особенности привязанности в детско-родительских отношениях и отношениях любви у старших подростков // Психологическая наука и образование. 2005. Том 10. № 3. С. 86–94.
68. Burney R. The emotional dynamics of dysfunctional romantic relationships [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.healthyromanticrelationships.com>.
69. DiPerna, J.C. (1999), Development and validation of the academic competence evaluation scales. Journal of Psychoeducational Assessment. 17 (3), 207–225 (WoS, Scopus).

70. Dynamics of Romantic Love: Attachment, Caregiving, and Sex / M. Mikulincer & G. S. Goodman (Eds.). – New York: Guilford Press, 2006.
71. Murray S.L., Holmes J.G. Interdependent minds: the dynamics of close relationships. – New York: Guilford Press, 2011.
- 72.. Wigfield, A., Eccles, J.S. (2002), The development of competence beliefs, expectancies for success, and achievement values from childhood through adolescence. *Development of achievement motivation*. 91–120. DOI: 10.1016/B978-012750053-9/50006-1/.